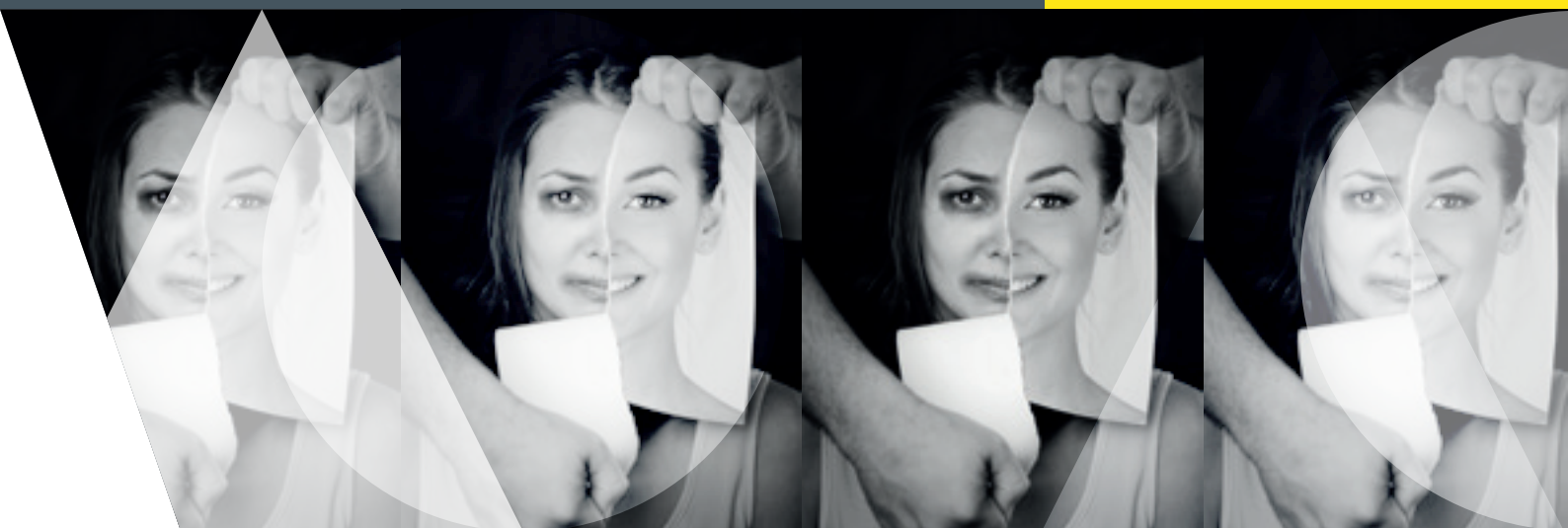


ORUMAS



Smurtas prieš moteris. ES masto apklausa

Apibendrinti rezultatai



FRA

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS



Ši ataskaita yra susijusi visų pirma su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos I antraštinėje dalyje „Orumas“, III antraštinėje dalyje „Lygybė“ ir VI antraštinėje dalyje „Teisingumas“ aptariamais teisės į žmogaus orumą (1 straipsnis), teisės į asmens neliečiamybę (3 straipsnis), diskriminacijos uždraudimo, įskaitant dėl lyties, principo (21 straipsnis), teisės į moterų ir vyrų lygybę (23 straipsnis), teisės į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą (47 straipsnis) klausimais.

***Europe Direct* – tai paslauga, padėsianti Jums rasti atsakymus
į klausimus apie Europos Sąjungą**

Informacija teikiama nemokamai telefonu (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Informacija teikiama nemokamai, daugelis skambučių taip pat nemokami (nors kai kurie ryšio paslaugų teikėjai gali imti mokesť, taip pat gali reikėti mokėti, jeigu skambinsite taksofonu arba viešbučio telefonu).

Nuotraukų autorius (viršelio ir nugarėlės): © Shutterstock, iStock

Daug papildomos informacijos apie Europos Sąjungą yra internete. Ji prieinama per portalą *Europa* (<http://europa.eu>).

FRA – Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra
Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viena – Austrija
Tel. +43 158030-0 – Faks. +43 158030-699
El. p.: info@fra.europa.eu – fra.europa.eu

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2014

ISBN 978-92-9239-387-8
doi:10.2811/61403

© Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, 2014
Leidžiama kopijuoti, išskyrus komerciniais tikslais, jeigu nurodomas šaltinis.



Smurtas prieš moteris. ES masto apklausa

Apibendrinti rezultatai

Įžanga

Ši ataskaita pagrįsta pokalbiais su 42 000 moterų visose 28 Europos Sąjungos (ES) valstybėse narėse. Joje atskleidžiama, kad smurtas prieš moteris, ypač smurtas dėl lyties, kurį moterys patiria neproporcingai dažnai, yra didelis žmogaus teisių pažeidimas, kurio ES negali nepaisyti.

Per apklausą moterų buvo klausama apie jų patirtą fizinį, seksualinį ir psichologinį smurtą, įskaitant artimoje aplinkoje patirto smurto („smurto šeimoje“) atvejus, taip pat buvo klausama apie persekiojimą, seksualinį priekabiavimą ir naujų technologijų vaidmenį, susijusį su moterų patiriama prievarta. Be to, buvo klausama apie vaikystėje patirtą smurtą. Paaiškėjo, kad prievarta paveikia daugelio moterų gyvenimą, tačiau apie ją institucijos sistemingai nepakankamai informuojamos. Pavyzdžiui, viena iš 10 moterų yra patyrusi kokį nors seksualinį smurtą nuo 15 metų amžiaus, o viena iš 20 buvo išžaginta. Šiek tiek daugiau kaip viena iš penkių moterų yra patyrusi dabartinio ar buvusio partnerio fizinį ir (arba) seksualinį smurtą, o šiek tiek daugiau kaip viena iš 10 moterų nurodo, jog vienokį ar kitokį seksualinį suaugusiojo smurtą patyrusi iki 15 metų amžiaus. Tačiau, pavyzdžiui, vos 14 proc. moterų apie sunkiausią artimoje aplinkoje patirto smurto atvejį pranešė policijai, o apie sunkiausią ne partnerio smurto atvejį policijai pranešė 13 proc. moterų.

Pateikti išsamius duomenis apie smurtą prieš moteris jau ne vienerius metus ragino skirtingi subjektai, įskaitant įvairias ES Tarybai pirmininkavusias valstybes nares, stebėsenos institucijas, tokias kaip Jungtinių Tautų (JT) Moterų diskriminacijos panaikinimo komitetas ir Europos Taryba. Paskelbus 28 šalyse surengtos apklausos rezultatus akivaizdu, kad atėjo laikas spręsti smurto prieš moteris problemą. Būsimos ES moterų ir vyrų lygybės strategijos galėtų remtis apklausos išvadomis, kad būtų sprendžiami pagrindiniai susirūpinimą keliantys klausimai, dėl moterų patirto smurto. Be to, apklausos rezultatai suteikia daug argumentų ES valstybėms narėms ratifikuoti Europos Tarybos konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvenciją), o Europos Sąjungai – įvertinti galimybę prisijungti prie konvencijos. Apklausos išvados dar kartą patvirtina, kad būtina užtikrinti nusikaltimų aukoms skirtų esamų ES priemonių įgyvendinimą, pirmiausia taikant ES nusikaltimų aukų apsaugos direktyvą. Be to, šios išvados padeda atkreipti dėmesį į tai, kokie svarbūs tiksliniai ES teisės aktai ir politika smurto prieš moteris srityje, kaip antai Europos apsaugos orderis ir Reglamentas dėl abipusio pripažinimo apsaugos priemonių civilinėse bylose, kuriuos būtina taikyti praktikoje, kad jie būtų veiksmingi.

Būtinai ne tik kovos su smurtu prieš moteris priemonės ES institucijų ir valstybių narių lygmeniu – veiksmų šioje srityje turi imtis skirtingi subjektai, įskaitant darbdavius, sveikatos priežiūros specialistus, interneto paslaugų teikėjus ir daugelį kitų. Tai ypač svarbu, nes daugelis moterų institucijoms apie patirtą prievartą nepraneša, todėl dauguma smurto prieš moteris atvejų lieka neatskleisti, o smurtautojai – nenubausti. Todėl būtina toliau nagrinėti įvairius smurto prieš moteris atskleidimo ir kovos su juo būdus. Paskelbus apklausos rezultatus ir politikams bei politikos rengėjams ėmus įgyvendinti atitinkamas tolesnes priemones, smurto aukomis tapusios ir iki šiol tylėjusios moterys gali būti skatinamos papasakoti apie savo patirtis. Tai ypač svarbu tose šalyse ir tose grupėse, kuriose dar neįprasta atvirai kalbėti apie patirtą smurtą, kuriose apie smurto atvejus institucijoms pranešama retai ir kuriose kova su smurtu prieš moteris dar nėra vertinama kaip vienas iš svarbiųjų politikos klausimų.

Apskritai šioje ataskaitoje pateikti pirmi išsamiausias iki šiol ES lygmeniu (ir pasaulio mastu) atliktos apklausos apie įvairių moterų patirtą smurtą rezultatai. Tikimasi, kad į ataskaitoje pristatomas išvadas, nagrinėjamas taip pat pasinaudojant internetiniu duomenų grafiniu vaizdavimu įrankiu, atsižvelgs tos moterys ir tie vyrai, kurie gali pasisakyti už pokyčius kovos su smurtu prieš moteris srityje ir tuos pokyčius inicijuoti.

Apibendrinant galima pasakyti, kad šioje ataskaitoje pateikti rezultatai tapo įmanomi tik dėl to, kad apklausoje dalyvavusios moterys skyrė laiko, kad papasakotų apie sunkias ir labai asmenišką patirtis. Daugelis iš jų apie patirtą prievartą kalbėjo pirmą kartą. Už tai FRA norėtų joms padėkoti.

Morten Kjaerum
Direktorius

Šalių kodai

Šalies kodas	Šalis
AT	Austrija
BE	Belgija
BG	Bulgarija
CY	Kipras
CZ	Čekija
DE	Vokietija
DK	Danija
EE	Estija
EL	Graikija
ES	Ispanija
FI	Suomija
FR	Prancūzija
HR	Kroatija
HU	Vengrija
IE	Airija
IT	Italija
LT	Lietuva
LU	Liuksemburgas
LV	Latvija
MT	Malta
NL	Nyderlandai
PL	Lenkija
PT	Portugalija
RO	Rumunija
SE	Švedija
SI	Slovėnija
SK	Slovakija
UK	Jungtinė Karalystė



Turinys

ĮŽANGA	3
KODĖL REIKALINGA ŠI APKLAUSA?	7
1 FRA NUOMONĖS PAGRĮSTOS PAGRINDINĖMIS IŠVADOMIS	9
1.1. Smurto prieš moteris, įskaitant artimoje aplinkoje patirtą smurtą, bendras mastas ir pobūdis	9
1.2. Fizinio ir seksualinio smurto prieš moteris, įskaitant artimoje aplinkoje patirtą smurtą, pasekmės	10
1.3. Psichologinis partnerių smurtas prieš moteris	11
1.4. Persekiojimo patirtys	12
1.5. Seksualinio priekabiavimo patirtys	12
1.6. Vaikystėje patirtas smurtas	13
1.7. Viktimizacijos baimė ir jos poveikis	14
1.8. Požiūris į smurtą prieš moteris ir informuotumas apie jį	14
2 KĄ RODO REZULTATAI?	17
2.1. Fizinis ir seksualinis smurtas	17
2.2. Smurto pasekmės	22
2.3. Psichologinis partnerio smurtas	24
2.4. Persekiojimas	27
2.5. Seksualinis priekabiavimas	29
2.6. Vaikystėje patirtas smurtas	31
2.7. Viktimizacijos baimė ir jos poveikis	35
2.8. Požiūris ir informuotumas	35
TOLESNI VEIKSMAI	39
APKLAUSA TRUMPAI	41

Kodėl reikalinga ši apklausa?

Dėmesys smurtui prieš moteris kaip pagrindinių teisių pažeidimui Europos Sąjungoje

Smurtas prieš moteris, kuriam priskiriami nusikaltimai, tokie kaip seksualinis išpuolis, išžaginimas ir smurtas šeimoje, padaromi neproporcingai dažnai prieš moteris, yra moterų pagrindinių teisių, susijusių su orumu, lygybe ir teise kreiptis į teismą, pažeidimas. Nuo tokių nusikaltimų nukentčia ne tik tos moterys, kurios pačios tapo smurto aukomis; tai paveikia šeimas, draugus ir visą visuomenę. Todėl būtina kritiškai įvertinti, kaip visuomenė ir valstybė reaguoja į tokį smurtą.

Pilietinės visuomenės atstovai ir tarpvyriausybines organizacijas, įskaitant Jungtinių Tautų (JT) Moterų diskriminacijos panaikinimo komitetą ir Europos Tarybą, pastaraisiais dešimtmečiais siekė atkreipti dėmesį į smurto prieš moteris mastą ir pobūdį. Šis procesas paremtas iniciatyvomis atskirų ES valstybių narių lygmeniu. Iš paskelbtų FRA apklausos duomenų aišku, kad smurtas prieš moteris yra plačiai paplitęs dažnas pagrindinių teisių pažeidimas, kuris Europos Sąjungoje paliečia daugelio moterų gyvenimą.

Duomenų poreikio patenkinimo veiksmai

Atsižvelgiant į didelį smurto prieš moteris poveikį, politikos rengėjams ir vykdytojams daugelyje ES valstybių narių vis dar trūksta išsamios informacijos apie problemos mastą ir pobūdį. Kadangi dauguma moterų apie smurtą nepraneša, – o tai daryti jų neskatina sistemos, kurios dažnai vertinamos kaip nepalankios, – oficialiuose baudžiamosios teisenos duomenyse atsispindi tik tie nedaugelis atvejų, apie kuriuos pranešama. Tai reiškia, kad politinės ir praktinės kovos su smurtu prieš moteris priemonės ne visada yra pagrįstos išsamiais duomenimis. Nors kai kurios ES valstybės narės ir mokslinių tyrimų institutai rengia apklausas apie smurtą prieš moteris bei kitus smurto prieš moteris tyrimus, ir toliau visoje ES trūksta išsamių ir palyginamų šios srities duomenų, palyginti su kitomis sritimis (pvz., užimtumo), kuriose kelios valstybės narės renka duomenis pagal lytį.

ES masto FRA apklausa yra atsakas į Europos Parlamento prašymą pateikti duomenų apie smurtą prieš moteris, kurį ES Taryba pakartotojo savo išvadose dėl smurto prieš moteris ES panaikinimo. FRA surengė 42 000 asmeninių

pokalbių su atsitiktinai atrinktomis moterimis visose 28 ES valstybėse narėse. Šių pokalbių rezultatus galima vertinti atsižvelgiant į jau turimus duomenis ir žinių spragas ES ir valstybių narių lygmeniu.

Duomenys, kuriais grindžiami ir paremti teisės aktai ir politika

Europos lygmens priemonės, galinčios padėti spręsti smurto prieš moteris problemą, yra ES nusikaltimų aukų apsaugos direktyva (2012/29/ES) ir Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencija). 2012 m. priimtoje ES nusikaltimų aukų apsaugos direktyvoje nustatyti minimalūs ES nusikaltimų aukų teisių, apsaugos bei paramos joms standartai ir ypač atkreipiamas dėmesys į smurto dėl lyties aukas, seksualinio smurto aukas ir smurto artimoje aplinkoje aukas. 2011 m. priimta Stambulo konvencija yra pirmoji teisiškai įpareigojanti regioninė priemonė, kurioje daug dėmesio skiriama įvairių rūšių smurtui prieš moteris, tokiam kaip psichologinis smurtas, persekiojimas, fizinis smurtas, seksualinis smurtas ir seksualinis priekabiavimas. Konvencija įsigalios po to, kai ją ratifikuos 10 šalių.

Nors šie teisėkūros procesai suteikia vilties, ES masto FRA apklausos apie smurtą prieš moteris pateikiami rezultatai rodo, kad dauguma smurto aukomis tapusių moterų apie savo patirtį nepraneša nei policijai, nei jokiai paramos aukoms organizacijai. Tai yra ypatinga problema tose ES valstybėse narėse, kuriose dar nėra įprasta aptarti ir atskleisti asmenines smurto patirtis. Dėl to dauguma smurto aukomis tapusių moterų nepatenka nei į teisingumo, nei į kitų tarnybų akiratį; padėtis dar sudėtingesnė tose valstybėse narėse, kuriose smurtas prieš moteris nėra vertinamas kaip viena iš svarbiausių sričių, kuriose būtinos politikos priemonės. Todėl aišku, kad ES moterų poreikiai nėra tenkinami, o jų teisių nėra paisoma.

Atitinkamai būtina palyginti teorinį ir praktinį teisės aktų taikymo aspektus, siekiant paskatinti informavimą, gerinti reagavimą į aukomis tapusių moterų poreikius ir užtikrinti, kad tikslinei paramai aukoms būtų skiriama pakankamai išteklių. Apklausos duomenys leidžia nustatyti tam tikras informavimo apie prievartą tendencijas ir priežastis, dėl kurių moterys apie smurtą nepraneša; tai galima nagrinėti vertinant padėtį atskirose valstybėse narėse.

FRA nuomonės – tolesni veiksmai

Remdamasi išsamiomis apklausos išvadomis, FRA parengė keletą nuomonių, kuriose siūlomi skirtingi būdai pripažinti smurtą prieš moteris ir į jį reaguoti. Tai siaurais baudžiamosios teisės rėmais neapsiribojantys veiksmai, vykdomi įvairiuose sektoriuose – nuo užimtumo bei sveikatos priežiūros iki naujų technologijų – ir apimantys tikslingas informuotumo didinimo iniciatyvas, kurios gali skatinti pranešimą apie patirtą smurtą.

Šiose nuomonėse remiamasi ankstesniais tokių organizacijų kaip JT ir Europos Taryba raginimais kovoti su

smurtu prieš moteris. Išskirtinis dalykas yra tai, kad FRA nuomonės ir pasiūlymai dėl galimų tolesnių veiksmų remiasi duomenimis, gautais iš tiesioginių pokalbių su 42 000 moterų visose 28 ES valstybėse narėse.

Apibendrinant pažymėtina, kad tarpvyriausybines organizacijas ir pilietinę visuomenę jau daugelį metų ragina rinkti išsamius patikimus duomenis apie smurtą prieš moteris, kad būtų galima formuluoti politiką ir imtis reikiamų veiksmų šio pagrindinių teisių pažeidimo problemai spręsti. Paskelbus FRA apklausos apie smurtą prieš moteris rezultatus, šiais duomenimis dabar galima naudotis vertinant padėtį visose 28 ES valstybėse narėse.



1

FRA nuomonės pagrįstos pagrindinėmis išvadomis



Remiantis apklausos duomenimis, smurtas prieš moteris visoje ES yra dažnas žmogaus teisių pažeidimas, tačiau apie jį retai pranešama. Reaguodama į tai FRA parengė toliau pateiktas nuomones. Jomis siekiama padėti ES ir nacionalinės politikos rengėjams priimti ir įgyvendinti išsamias priemones, kuriomis siekiama užkirsti kelią smurtui prieš moteris dėl lyties ir su tokiu smurtu kovoti, ypač tose valstybėse narėse, kuriose tokios prievartos problema aptariama ir sprendžiama nepakankamai.

Toliau pateikiama nuomonių, kurios išsamiau pristatomos kiekvieno apklausos pagrindinių rezultatų ataskaitos skyriaus pabaigoje, santrauka.

1.1. Smurto prieš moteris, įskaitant artimoje aplinkoje patirtą smurtą, bendras mastas ir pobūdis

Reagavimas į fizinio ir seksualinio smurto prieš moteris mastą ir specifiką

- Atsižvelgiant į visoje ES moterų patiriamo fizinio ir seksualinio smurto mastą, būtinas atnaujintas dėmesys politikos lygmeniu. Apie 8 proc. moterų fizinį ir (arba) seksualinį smurtą patyrė per 12 mėnesių iki apklausos pokalbio, o viena iš trijų moterų kokį nors fizinį ir (arba) seksualinį smurtą yra patyrusi nuo 15 metų amžiaus.
- Seksualinis smurtas yra paplitęs nusikaltimas, kurio atžvilgiu būtina imtis bendrų veiksmų siekiant keisti požiūrį į seksualinį smurtą prieš moteris. Viena iš 10 moterų nuo 15 metų amžiaus yra patyrusi kokį nors

seksualinį smurtą, o viena iš 20 moterų nuo 15 metų amžiaus buvo išžaginta.

- Iš tų apklausoje dalyvavusių moterų, kurios teigia patyrusios ne partnerio seksualinį smurtą (nuo 15 metų amžiaus), beveik viena iš dešimties nurodo, kad sunkiausiu smurto atveju incidente dalyvavo daugiau nei vienas smurtautojas. Būtina didesnė specialistų parama seksualinio smurto aukoms, kurios gali būti patyrusios daugiau nei vieno smurtautojo smurtą.
- Remiantis apklausos rezultatais, viktimizacija ypač gresia jaunos moterims. Todėl būtina rengti būtent jaunos moterims skirtas smurto prieš moteris prevencijos ir informuotumo didinimo priemones.
- Smurtas prieš moteris gali būti vertinamas kaip visai visuomenei svarbus klausimas. Kovos su smurtu prieš moteris kampanijos ir priemonės turi būti skirtos ne tik moterims, bet ir vyrams. Vyrus reikia aktyviai įtraukti į iniciatyvas, kuriomis siekiama atkreipti dėmesį į tai, kaip kai kurie vyrai smurtauja prieš moteris.
- Europos Tarybos Stambulo konvencijoje ir ES nusikaltimų aukų apsaugos direktyvoje nustatyti nauji standartai, skirti reaguoti į smurto dėl lyties aukų poreikius. ES valstybės narės gali būti skatinamos konvenciją ratifikuoti. ES valstybės narės turi mažų mažiausiai peržiūrėti savo teisės aktus, siekdamos užtikrinti, kad jie atitiktų konvenciją ir direktyvą.

Reagavimas į artimoje aplinkoje patirto smurto prieš moteris mastą ir specifiką

- Reaguojant į artimoje aplinkoje patirto smurto mastą būtina atnaujinti politiką ES ir valstybių narių lygmeniu. Iš visų partnerį turinčių ar turėjusių moterų 22 proc. nuo 15 metų amžiaus yra patyrusios partnerio fizinį ir (arba) seksualinį smurtą. Siekiant

veiksmingai reaguoti į smurtą santykiuose, valstybė į artimoje aplinkoje patirtą smurtą turi reaguoti ne kaip į asmeninį, o kaip į visuomeninės svarbos klausimą.

- Iš apklausoje dalyvavusių moterų, kurios nurodė, kad jas išžagino dabartinis partneris, apie trečdalis (31 proc.) sako, kad jų partneris jas išžagino šešis ar daugiau kartų. Išžaginimas santuokoje kai kurioms moterims yra gyvenimo faktas; daugelis iš jų tai yra patyrusios ne kartą. Todėl būtina, kad visų ES valstybių narių įstatymuose išžaginimo aukomis tapusios ištekęsios moterys tuo atžvilgiu būtų prilygintos netekėjusioms moterims.
- Turimais duomenimis, pasibaigus smurtiniams santykiams daugeliui moterų gresia prievarta. Joms būtina pasiūlyti apsaugą. Europos apsaugos orderį ir Reglamentą dėl apsaugos priemonių tarpusavio pripažinimo civilinėse bylose atėjus laikui reikia peržiūrėti, siekiant įvertinti jų poveikį moterų saugumui.
- Remiantis FRA apklausos rezultatais, egzistuoja ryšys tarp moters partnerio piktnaudžiavimo alkoholiu ir padidėjusio smurto. Į piktnaudžiavimą alkoholiu būtina atkreipti dėmesį ir tai vertinti kaip veiksnį, kuris prisideda prie vyrų smurto prieš moteris artimuose santykiuose. Turėtų būti svarstoma galimybė nacionalinėse smurto prevencijos priemonėse atsižvelgti į didelį alkoholio vartojimą. Alkoholinių gėrimų pramonė tokias priemones galėtų paremti skatindama atsakingą alkoholio vartojimą. Kartu reikėtų apsvaistyti galimybę, kad policija imtų sistemiskai rinkti duomenis apie piktnaudžiavimą alkoholiu ir jo sąsajas su smurtu šeimoje.
- Būtina išnagrinėti smurtautojų savybes ir elgesį, siekiant įvertinti galimus rizikos veiksnius, prisidedančius prie smurto artimuose santykiuose. Pavyzdžiui, apklausos duomenimis, įtakos turi kai kurių vyrų kontroliuojantis elgesys santykiuose, kaip antai moters galimybių tvarkyti finansus arba matytis su draugais ir artimaisiais apribojimas. Klausdami apie smurtautojų ypatybes ir elgesį, specialistai gali atpažinti veiksnius, kurie gali būti įspėjimo ženklas, kad asmuo yra patyręs smurtą.
- Daugelis artimoje aplinkoje patirto smurto aukomis tapusių moterų patiria ir pakartotinį partnerio smurtą. ES valstybės narės turėtų būti raginamos peržiūrėti savo teisės aktus, kad jie suteiktų galimybę pripažinti pakartotinės viktimizacijos poveikį daugelio moterų gyvenimui, kai pakartotinė viktimizacija yra artimoje aplinkoje patirto smurto ypatybė, ir imtis veiksmingų priemonių tokio poveikio atžvilgiu.

Būtina užtikrinti, kad politika būtų pagrįsta faktais

- Išsamūs duomenys apie moterų patiriamą smurtą yra labai svarbūs siekiant parengti ir stebėti kovos su smurtu prieš moteris politiką.
- Informuotumo apie smurtą prieš moteris didinimo kampanijos turi būti pagrįstos tiksliais duomenimis, kad jų žinia būtų skirta tinkamai auditorijai. Kartu šios kampanijos gali paskatinti atviras diskusijas apie smurtą prieš moteris. Tokios diskusijos galiausiai gali paskatinti pranešti apie patirtą smurtą institucijoms ir aukų paramos tarnyboms.
- Akivaizdžiai būtina gerinti ir derinti duomenų apie smurtą prieš moteris rinkimą pačiose ES valstybėse narėse ir tarpvalstybiniu mastu, siekiant veiksmingiau panaudoti duomenis kovojant su tokia prievarta visos ES mastu. ES pagal savo kompetenciją turėtų siekti, pavyzdžiui, rinkti duomenis pagrindinėse srityse, kuriose moterys patiria smurtą, o Eurostatas turėtų imtis iniciatyvos ir remtis gerąja valstybių narių patirtimi, susijusia su duomenų apie smurtą prieš moteris rinkimu.

1.2. Fizinio ir seksualinio smurto prieš moteris, įskaitant artimoje aplinkoje patirtą smurtą, pasekmės

Nepakankamo policijos ir kitų tarnybų informavimo problemos sprendimas

- Apie smurto prieš moteris atvejus turi būti dažniau pranešama policijai ir kitoms tarnyboms, nes dabar užfiksuojama tik nedaugelis atvejų. Nuo vienos iki trijų partnerių smurto aukų ir viena iš keturių ne partnerių smurto aukų apie paskutinį sunkų smurto atvejį pranešė policijai ar kokiai nors kitai tarnybai. Didesnis apie partnerių smurtą pranešančių moterų rodiklis atspindi tai, kad prieš apsisprendamos pranešti apie partnerių smurtą moterys dažnai patiria keletą tokio smurto atvejų, o ne partnerių smurtas greičiausiai būna pavienis atvejis.
- Be kita ko, reikėtų imtis spęsti aukų nepasitenkinimo policijos veiksmais problemą, tuo tikslu taikyti Stambulo konvencijoje bei ES nusikaltimų aukų apsaugos direktyvoje aukoms taikomas nuostatas ir



stebėti, kaip jos įgyvendinamos. Būtina įvertinti skirtingus policijos vykdomų aukų apsaugos veiksmų modelius, kad būtų galima nustatyti, kiek jie iš tiesų padeda apsaugoti aukas ir tenkinti jų poreikius.

Sveikatos priežiūros vaidmuo

- Sveikatos priežiūros specialistai gali daugiau prisidėti prie smurto prieš moteris atvejų nustatymo ir prevencijos. Pavyzdžiui, apklausos išvadosse nurodyta, kad nėščioms moterims gresia smurtas; iš tų moterų, kurios patyrė buvusio partnerio smurtą ir palaikydamos minėtus santykius laukėsi, 42 proc. to partnerio smurtą patyrė besilaukdamos.
- Turėtų būti išaiškintos konfidencialumo taisyklės, kad sveikatos priežiūros specialistai galėtų imtis spręsti prievartos problemą ir apie ją pranešti. Tai patvirtina apklausos duomenys, kuriais remiantis 87 proc. moterų pritartų tam, kad gydytojai, užfiksavę tam tikrus pacienčių sužalojimus ar ypatybes, reguliariai klausytų apie smurtą. Kartu rengiant klausimus dėl smurto ženklų, kuriuos galėtų reguliariai užduoti sveikatos priežiūros specialistai, taip pat reikia užtikrinti, kad būtų parengtos tam tikros patikros priemonės siekiant nustatyti, ar patys sveikatos priežiūros specialistai negalėjo užsiimti prievarta.

Specializuotų paramos aukoms tarnybų vaidmuo

- Palyginti su tuo, kiek moterų dėl smurto kreipėsi į sveikatos priežiūros specialistus, mažai moterų, patyrusių sunkiausius fizinio ir (arba) seksualinio smurto atvejus, kreipėsi į paramos aukoms organizacijas ar moterų prieglaudą. Pavyzdžiui, trečdalis moterų, patyrusių sunkiausią partnerio seksualinio smurto atvejį, kreipėsi į gydytoją, sveikatos centrą ar ligoninę, tik 6 proc. kreipėsi į moterų prieglaudą, o 4 proc. – į pagalbos aukoms organizacijas. Iš to galima spręsti, kad moterų pasirengimą pranešti apie smurtą lemia keletas veiksnių: informuotumas apie tokias tarnybas (tai gali priklausyti nuo to, kurioje šalies dalyje moteris gyvena, ir nuo to, ar tokios paslaugos ten yra teikiamos), tų organizacijų turimi išteklių (tai turi įtakos jų gebėjimui teikti paslaugą) ir moterų neatidėliotini poreikiai, kurie pirmiausiai gali būti susiję su sveikatos priežiūra. Remiantis ES nusikaltimų aukų apsaugos direktyva ir Stambulo konvencija, visoje ES būtina neatidėliotinai siekti, kad specializuotos paramos aukoms tarnybos, galinčios reaguoti į smurto aukomis tapusių moterų poreikius, būtų geriau aprūpintos ištekliais.

- Apytiksliai viena iš keturių partnerio ar ne partnerio seksualinės prievartos aukų po sunkiausio prievartos atvejo nesusisiekė su policija ar kokia nors kita organizacija dėl to, kad joms buvo gėda ar kad jos buvo sutrikusios. Būtina griežtai kovoti su nepriimtina reagavimo į moterų viktimizaciją praktika, kai kaltinamos pačios aukos. Todėl specializuotos paramos tarnybos turi atsižvelgti į aukų, kurios dėl viktimizacijos patyrė neigiamų jausmų, įskaitant savęs kaltinimą ir gėdos jausmą, poreikius.
- Duomenys yra labai svarbūs siekiant įvertinti, ar skirtingos tarnybos tenkina aukų poreikius, ir nustatyti, kur būtų veiksmingiausia panaudoti išteklius siekiant padėti aukoms.

Bendras atsakas į smurtą prieš moteris

- Galiojančių teisės aktų, politikos iniciatyvų ir specialistų veiksmų veiksmingumą galima vertinti atsižvelgiant į tai, kiek moteris nori pranešti apie prievartą, ir į tai, ar jos patenkintos joms teikiamomis paslaugomis. Kadangi daugelyje ES valstybių narių apie smurtą pranešama nepakankamai, būtinos bendros įvairių tarnybų kovos su smurtu prieš moteris priemonės, siekiant veiksmingai tenkinti moterų poreikius ir paisyti jų teisių.
- Tarpinstitucinis bendradarbiavimas yra labai svarbus siekiant darniai ir veiksmingai rinkti duomenis apie smurto prieš moteris atvejus ir tais duomenimis keistis.

1.3. Psichologinis partnerių smurtas prieš moteris

Psichologinio partnerių smurto masto bei specifikos pripažinimas ir reagavimas į tokį smurtą

- Psichologinis partnerių smurtas yra labai paplitęs, todėl jo poveikį būtina pripažinti. Pavyzdžiui, remiantis apklausos rezultatais, dvi iš penkių moterų (43 proc.) yra patyrusios kokį nors dabartinio ar buvusio partnerio psichologinį smurtą. Tai, be kita ko, 25 proc. moterų, kurias partneris menkino ar žemino privačioje aplinkoje, 14 proc. moterų, kurioms partneris grasino fiziniu smurtu, ir 5 proc. moterų, kurioms partneris uždraudė išeiti iš namų, atėmė jų automobilio raktus arba jas užrakino.

- Iš moterų, kurios šiuo metu turi partnerį, 7 proc. yra patyrusios keturių ar daugiau rūšių psichologinį smurtą. Reikia pripažinti, kad daugybinis ir pakartotinis psichologinis artimoje aplinkoje patirtas smurtas pakerta moterų savarankiškumą, o tai prilygsta savarankiškumo privačiame ir šeimos gyvenime praradimui.
- Darbdaviai ir profesinės sąjungos turėtų apsvarstyti galimybę imtis didinti atsakingų darbuotojų informuotumą ir rengti atitinkamus jų mokymus, kad jiems padėtų nustatyti darbuotojų, kurios kenčia nuo psichologinės partnerio kontrolės, poreikius ir į juos reaguoti.
- Policija ir kitos atitinkamos valdžios tarnybos turėtų būti apmokytos atpažinti ir suprasti psichologinės prievartos poveikį aukoms.
- Siekiant apsaugoti aukas nuo kontrole ir prievarta pagrįsto smurtautojo elgesio, gali prireikti tiesioginio policijos įsikišimo nukreipti aukas į pagalbos centrus, nelaukiant, kol pagalbos kreipsis pati auka. Kartu tarnybos turi užmegzti ryšius su smurtautojais, kad padėtų jiems spręsti psichologine prievarta pagrįsto elgesio problemą, kartu sprendžiant ir bet kokio smurtinio elgesio problemą.
- ES valstybių narių lygmeniu reikėtų peržiūrėti teisės aktus, siekiant įvertinti, ar juose kalbama apie įvairią pakartotinę aukų psichologinę prievartą, kuri, remiantis apklausos rezultatais, dažnai yra neatsiejama nuo fizinio ir (arba) seksualinio smurto palaikomuose santykiuose, taip pat apie tokios prievartos poveikį.
- Persekiojimo aukoms valstybė turėtų suteikti reikiamą apsaugą, remiantis tuo, kokia apsauga teikiama reaguojant į smurto šeimoje atvejus.
- Kadangi buvusio partnerio persekiojimą yra patyrusi viena iš dešimties moterų, paramos tarnybos turėtų būti informuojamos apie atvejus, kai persekiojama, nors santykiškai nebepalaikomi, siekiant, kad toks elgesys nebūtų ignoruojamas.
- Viena iš penkių persekiojimą patyrusių moterų nurodo, kad persekiojimas tęsiasi daugiau kaip dvejus metus. Kaip ir fizinio bei seksualinio smurto atveju, persekiojimo sukelti emociniai ir psichologiniai padariniai gali būti gilūs ir ilgalaikiai. Todėl yra reikalingos specializuotos paramos aukoms tarnybos, kurios padėtų persekiojimo aukoms.

Interneto ir socialinių tinklų vaidmuo

- 23 proc. persekiojimo aukų apklausoje nurodo, kad dėl sunkiausio persekiojimo atvejo joms teko keisti elektroninio pašto adresą arba telefono numerį. Interneto ir socialinių tinklų platformos turėtų aktyviai imtis veiksmų, kad padėtų persekiojimo aukoms pranešti apie prievartą; tos platformos taip pat turėtų būti skatinamos aktyviai reaguoti į smurtautojų elgesį. Kartu policija gali būti skatinama reguliariai atpažinti ir nagrinėti atvejus, susijusius su persekiojimu elektroninėje erdvėje.

1.5. Seksualinio priekabiavimo patirtys

Informuotumo ir informavimo apie seksualinį priekabiavimą skatinimas

- Seksualinį priekabiavimą ES dažnai patiria daugelis moterų. Pavyzdžiui, viena iš penkių moterų nuo 15 metų amžiaus buvo paliesta, apkabinta ar pabučiuota be jos sutikimo, o 6 proc. visų moterų tokį priekabiavimą nuo 15 metų amžiaus yra patyrusios bent šešis kartus. Tarp moterų, kurios nuo 15 metų amžiaus bent kartą yra patyrusios seksualinį priekabiavimą, 32 proc. nurodė, kad priekabiautojas buvo kolega, viršininkas ar klientas. Reaguodamos į tai darbdavių organizacijos ir profesinės sąjungos turėtų didinti informuotumą apie seksualinį priekabiavimą ir skatinti moteris apie tokius atvejus pranešti.
- Apklausos duomenimis, prie moterų seksualiai priekabiavimą įvairių tipų priekabiautojai, be to, tam gali būti naudojamos naujosios technologijos. Viena iš

1.4. Persekiojimo patirtys

Reagavimo į persekiojimą gerinimas teisės ir praktikos lygmeniu

- Remiantis apklausos rezultatais, viena iš penkių moterų nuo 15 metų amžiaus yra patyrusi vienokį ar kitokį persekiojimą, o 5 proc. iš jų persekiojimą patyrė per 12 mėnesių iki apklausos. Tačiau apie tris iš keturių persekiojimo atvejų, apie kuriuos prisipažinta per apklausą, niekada nebuvo pranešta policijai. Kai persekiojimas pripažįstamas nacionalinės teisės aktuose, moterys turėtų būti skatinamos pranešti apie persekiojimo atvejus. Kartu valstybių narių lygmeniu turėtų būti persvarstytas su persekiojimu susijusių teisinių nuostatų naudojimas ir efektyvumas. Tos ES valstybės narės, kuriose nėra kovai su persekiojimu skirtų išsamių teisės aktų, turėtų būti skatinamos priimti teisės aktus, kurie atitiktų aukų poreikius.

10 moterų (11 proc.) yra susidūrusi su nederamais pasiūlymais socialinėse svetainėse, arba joms buvo siunčiami atvirai seksualinio pobūdžio e. laišakai ar teksto (SMS) žinutės. Nuo tokio seksualinio priekabiavimo nukenčia neproporcingai daug jaunų moterų. ES valstybės narės turėtų peržiūrėti šiuo metu seksualiniam priekabiavimui taikomas teisės aktų ir politikos priemones ir pripažinti, kad taip gali būti priekabiavama įvairioje aplinkoje ir naudojantis įvairiomis priemonėmis, tokiomis kaip internetas ar mobilieji telefonai. Kaip ir persekiojimo elektroninėje erdvėje atveju, policija gali būti skatinama reguliariai atpažinti ir nagrinėti atvejus, susijusius su priekabiavimu elektroninėje erdvėje.

Profesiją turinčių moterų pažeidžiamumas, palyginti su kitomis moterimis

- 74-75 proc. profesiją turinčių moterų arba aukštas pareigas einančių moterų per savo gyvenimą yra patyrusios seksualinį priekabiavimą, o viena iš keturių tokių moterų seksualinį priekabiavimą patyrė per 12 mėnesių iki apklausos. Būtina pripažinti, kad vadybos srities profesiją turinčioms ir kitas aukštas pareigas užimančioms moterims kyla seksualinio priekabiavimo pavojus. Tai gali lemti įvairios priežastys, tokios kaip jų darbo aplinka ir aplinkybės, kuriose joms kyla didesnis prievartos pavojus, taip pat tai, kad profesiją turinčios moterys galbūt geriau atpažįsta seksualinį priekabiavimą. Siekdami pripažinti, kad skirtingų profesijų ir išsilavinimo moterys įvairioje darbo aplinkoje patiria seksualinį priekabiavimą, ir šią problemą spręsti, darbdaviai ir kitos organizacijos turi didinti informuotumą ir imtis praktinių priemonių.

Įrodymų teikimas siekiant atkreipti dėmesį į seksualinį priekabiavimą ir su juo kovoti

- Administraciniai duomenys ir apklausos apie darbą ir švietimą turėtų būti tobulinami, reguliariai įtraukiant išsamius klausimus apie seksualinį priekabiavimą. Jų duomenys gali būti naudojami siekiant pagrįsti kovos su tokio smurtu politiką ir veiksmus.

1.6. Vaikystėje patirtas smurtas

Smurto prieš vaikus mastas ir nepakankamas informavimas apie jį

- Kiek daugiau nei viena iš 10 moterų (12 proc.) iki 15 metų amžiaus patyrė kokią nors suaugusiojo asmens seksualinę prievartą ar incidentą. Paprastai tokia prievarta yra susijusi su tuo, kad suaugęs asmuo rodo

savo genitalijas (8 proc.) arba liečia vaiko genitalijas ar krūtis (5 proc.). Išskirtinę grupę sudaro 1 proc. moterų, kurios nurodo, kad vaikystėje jos buvo priverstos lytiškai santykiuoti su suaugusiu asmeniu.

- Apie 27 proc. moterų vaikystėje (iki 15 metų amžiaus) yra patyrusios kokį nors suaugusio asmens fizinį smurtą.
- ES turi vėl sutelkti dėmesį į labai paplitusią moterų vaikystėje patiriamą prievartą, apie kurią retai pranešama. Šie duomenys gali būti naudojami šiuo metu vykdomos ar praeityje vykdytos prievartos prieš vaikus problemai spręsti.

Prievartos ypatybės

- 97 proc. seksualinio smurto prieš vaikus atvejų smurtautojai buvo vyrai, o fizinio smurto atvejais vyrai smurtavo nedaug dažniau nei moterys.
- Būtinai išsamūs duomenys apie prievartą vaikystėje, įskaitant apklausas, kuriomis siekiama surinkti duomenis apie nepraneštus prievartos atvejus, siekiant nustatyti ir pagrįsti su prievartos ypatybėmis susijusius faktus, kad tuos duomenis būtų galima naudoti tikslinei prievartos prevencijai, aukų apsaugai ir nusi kaltėliams skirtoms sankcijoms.

Reakcija į prievartą vaikystėje

- 30 proc. moterų, patyrusių buvusio ar dabartinio partnerio seksualinę viktimizaciją, nurodo seksualinį smurtą patyrusios ir vaikystėje, palyginti su 10 proc. moterų, kurios dabartiniuose ar ankstesniuose santykiuose seksualinės viktimizacijos nepatyrė, tačiau seksualinį smurtą yra patyrusios vaikystėje. 73 proc. motinų, tapusių partnerio fizinio ir (arba) seksualinio smurto aukomis, nurodo, kad bent vienas iš jų vaikų sužinojo apie tokį smurtą. Siekiant sustabdyti prievartą, programos turėtų būti skirtos vaikams ir šeimoms, susiduriančioms su smurto rizika.
- Pagal Stambulo konvenciją ES valstybės narės turėtų būti skatinamos peržiūrėti savo teisės aktus ir iš naujo įvertinti, kiek pagrįsti laikotarpiai (kai jie nustatyti), per kuriuos reikia pranešti apie vaikystėje patirtą prievartą.
- Duomenys, pagrįsti vaikų patirta prievarta, yra būtini rengiant politiką ir veiksmus, skirtus užkirsti prievartai prieš vaikus kelią ir vaikus nuo jos apsaugoti.

1.7. Viktimizacijos baimė ir jos poveikis

Smurto dėl lyties baimė varžo moterų judėjimo laisvę

- Apklauso duomenimis, pusė visų moterų bent kartais vengia tam tikrų aplinkybių ar vietų, nes bijo fizinės ar seksualinės prievartos. Kaip rodo atliktos bendrosios gyventojų apklausoje apie nusikalstamumą ir viktimizaciją, paprastai vyrai nusikaltimų ir jų poveikio gyvenimui bijo mažiau nei moterys. Moterų jaučiamą nusikaltimų prieš jas baimę, ypač smurto dėl lyties baimę, būtina pripažinti ir tokios baimės atžvilgiu turi būti imamasi priemonių ES, valstybių narių ir vietos lygmeniu, atsižvelgiant į neigiamą jos poveikį moterų kasdieniui judėjimo laisvei.

Padidėjusi baimė gali reikšti patirtą prievartą

- Daugelis moterų, kurioms būdinga didesnė baimė būti užpultai, dažnai yra patyrusios daug fizinio ar seksualinio smurto. Atsižvelgiant į tai, jog padidėjusi baimė gali reikšti, kad asmuo yra patyręs prievartą, sveikatos priežiūros specialistai ir kiti atitinkami specialistai gali būti skatinami, kai tinkama, klausti apie viktimizacijos baimę ir rinkti susijusią informaciją, siekiant nustatyti galimą prievartą.

1.8. Požiūris į smurtą prieš moteris ir informuotumas apie jį

Informuotumo apie smurtą prieš moteris didinimas

- Tai, ar smurtas prieš moteris skirtingose šalyse moterų yra vertinamas kaip dažnas ar kaip retas reiškinys, priklauso nuo jų asmeniškai patirto partnerių ir (arba) ne partnerių smurto, nuo jų informuotumo apie kitas moteris, tapusias smurto aukomis, ir apie kovos su smurtu prieš moteris kampanijas. Į šių veiksnių sąveiką būtina atsižvelgti rengiant politiką, skirtą skirtingomis aplinkybėmis didinti skirtingų moterų grupių informuotumą apie smurtą prieš moteris.
- Tikslinės kampanijos ES valstybių narių lygmeniu yra būtinos norint padidinti moterų (ir vyrų) informuotumą apie smurtą dėl lyties, taip pat skatinti informavimą, apsaugoti aukas ir imtis prevencijos.

Pastangos užtikrinti, kad lūkesčiai, susiję su paslaugų teikimu, būtų patenkinti

- Smurto aukomis tapusios moterys specializuotoms tarnyboms apie patirtą smurtą praneša retai. Kad kampanijos, skirtos didinti informuotumą ir skatinti informuoti apie smurtą prieš moteris, būtų sėkmingos, būtinos specializuotos tarnybos, turinčios reikiamų išteklių aukų poreikiams tenkinti.

Pastangos užtikrinti, kad kampanijos būtų grindžiamos turimais duomenimis apie smurtą prieš moteris

- Kai nėra duomenų ES valstybių narių lygmeniu, FRA apklausoje apie smurtą prieš moteris rezultatai gali būti naudojami siekiant ES valstybėse narėse didinti informuotumą apie tokį smurtą ir imtis aktyvesnių veiksmų prieš tokį smurtą.



REZULTATŲ AIŠKINIMAS

Smurto, apie kurį pranešama, lygis tarp valstybių narių skiriasi. Daugiau informacijos pateikiama prie šios ataskaitos pridedamame internetiniame duomenų grafinio vaizdavimo įrankyje. Toliau pateikiama keletas galimų tokių skirtumų paaiškinimų.

Skirtumų tarp šalių pripažinimas

Tarp šalių esama didelių skirtumų, susijusių su registruotų nusikaltimų oficialiais baudžiamosios teisenos duomenimis; taip pat dažnai tarp šalių esama didelių skirtumų, susijusių su viktimizacijos, apie kurią pranešama per apklausų apie viktimizaciją pokalbius, mastu. Tai taikoma nusikalstamumui apskritai, o konkrečiai – smurto prieš moteris atvejams, kurie apklausoje yra ypač jautri tema.

Smurto paplitimo valstybėse narėse skirtumus, apie kuriuos pranešta FRA apklausoje, reikia vertinti atsižvelgiant į keletą veiksnių. Pavyzdžiui, oficialiais duomenimis apie nusikalstamumą, skirtingose šalyse bendro smurto, įskaitant smurtą prieš moteris (kai tokie duomenys pateikiami) lygis labai skiriasi. Visų gyventojų nusikalstamumo apklausų duomenyse ir konkrečiai apklausoje apie smurtą prieš moteris visada atsispindi smurto masto skirtumai tarp šalių. Antra vertus, FRA apklausoje nurodytas smurto šeimoje mastas ES valstybėse narėse skiriasi mažiau nei nurodyta Pasaulio sveikatos organizacijos 10 šalių tyrime, skirtame moterų sveikatai ir smurtui šeimoje (duomenys rinkti 2000–2003 m.). Lyginant FRA apklausos rezultatus apie išžaginimų mastą su 50 JAV valstijų atlikta Jungtinių Valstijų nacionaline apklausa apie artimoje aplinkoje patirtą smurtą ir seksualinį smurtą (duomenys rinkti 2010 m.), tarp ES valstybių narių yra mažiau skirtumų nei tarp JAV valstijų. FRA apklausos rezultatai iš esmės atitinka ES valstybėse narėse atliktų nacionalinių apklausų apie smurtą prieš moteris rezultatus.

Galimas skirtumų tarp šalių paaiškinimas

Nors tikėtina, kad apklausos rezultatuose smurto prieš moteris mastas skirtingose šalyse bus skirtingas, kaip ir kitų per apklausą nustatytų faktų atveju, tačiau skirtumus tarp 28 skirtingų šalių paaiškinti ir apibendrinti yra sunkiau. Toliau pateikiami penki galimi nustatytų smurto prieš moteris paplitimo masto skirtumų tarp šalių paaiškinimai. Juos reikia toliau nagrinėti, kad būtų galima patvirtinti; be to, juos galima vertinti atsižvelgiant į kitus galimus paaiškinimus šalių lygmeniu.

- 1) Skirtingų šalių kultūroje nevienodai priimtina su kitais žmonėmis kalbėti apie smurto prieš moteris patirtis. Vertinant apklausos rezultatus reikia atsižvelgti į galimybę, kad visuomenės, kuriose artimoje aplinkoje patirtas smurtas iš esmės yra vertinamas kaip asmeninis reikalas, apie smurtą prieš moteris šeimos nariams ir draugams greičiausiai nepasakojama, be to, apie tai retai pranešama policijai. Toks uždarumas gali varžyti pokalbį su apklausos atlikėjomis.
- 2) Atsižvelgiant į lyčių lygybės klausimus būtų galima padėti užtikrinti, kad apie smurtą prieš moteris būtų pranešama aktyviau. Yra didesnė tikimybė, kad apie smurto prieš moteris atvejus bus atvirai kalbama ir su tokiu smurtu kovojama visuomenėse, kuriose yra daugiau lygybės.
- 3) Moterims kylančios smurto rizikos veiksnius galima nagrinėti valstybių narių lygmeniu, įvertinant veiksnius, kurie gali didinti smurto riziką. Tai apima užimtumo tendencijas (darbas ne namuose), taip pat socializacijos ir gyvenimo būdo tendencijas (pramogos ir pasimatymai).
- 4) Bendro smurtinių nusikaltimų lygio skirtumus tarp šalių reikia vertinti kartu su nustatytais faktais apie smurtą prieš moteris. Pavyzdžiui, didesnė kokios nors valstybės narės urbanizacija paprastai lemia didesnį nusikalstamumą.
- 5) Per apklausą paaiškėjo sąsaja tarp smurtautojų alkoholio vartojimo ir moterų artimoje aplinkoje patirto smurto („smurto šeimoje“). Skirtingi alkoholio vartojimo modeliai valstybėse narėse gali padėti paaiškinti tam tikrus smurto prieš moteris aspektus, kuriuos atitinkamai reikia vertinti atsižvelgiant į atskirų smurtautojų smurtinio elgesio, kuris gali neapsiriboti smurtu prieš moteris, tendencijas.

Šiuos ir kitus veiksnius reikia tirti toliau apžvelgiant apklausos rezultatus atskirų valstybių narių lygmeniu.

2

Ką rodo rezultatai?



Šiame skirsnyje pateiktas pagrindinių apklausos išvadų rinkinys, kuriame atsispindi pagrindinės sritys, kurias apėmė klausimynas.

Ataskaita apie apklausos pagrindinius rezultatus ir internetinis duomenų grafinio vaizdavimo įrankis suteikia galimybę išsamiai apžvelgti apklausos rezultatus, o vartotojas turi galimybę pasinaudodamas interneto įrankiu duomenis išgauti įvairiais būdais.

Klausimai apie patirtis nuo 15 metų amžiaus, iki 15 metų amžiaus ir per 12 mėnesių iki apklausos pokalbio

Apklausoje dalyvavo 18-74 metų amžiaus moterys. Siekiant atskirti vaikystėje įvykusius incidentus ir remiantis nusistovėjusia apklausų praktika, 15 metų amžius apklausos klausimuose buvo nurodytas kaip riba, kad moterys galėtų nurodyti iki ir po to įvykusius incidentus.

Skirtingose apklausoje rengiant apklausos klausimus pasirenkamas skirtingas ribinis amžius. Šiuo atžvilgiu FRA apklausa atitinka Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) apklausą apie moterų sveikatą ir smurtą šeimoje; toje apklausoje pasirinktas ribinis amžius taip pat buvo 15 metų.

FRA apklausoje moterų buvo prašoma atskirti incidentus, įvykusius nuo tada, kai joms sukako 15 metų (per visą gyvenimą), ir per dvylika mėnesių iki apklausos pokalbio. Prašant moterų pagalvoti apie praėjusius 12 mėnesių, joms lengviau atskirti pastarojo meto ir galbūt senesnius įvykius. Be to, tai suteikia duomenų, kurie tiesiogiai aktualūs, kai rengiama politika atsižvelgiant į dabartinę padėtį, pvz., į tai, kaip policija reaguoja į aukų poreikius.

2.1. Fizinis ir seksualinis smurtas

► **Fizinis smurtas**

Apie 13 mln. moterų ES patyrė fizinį smurtą per 12 mėnesių iki apklausos pokalbio. Tai 7 proc. 18-74 metų moterų Europos Sąjungoje.¹

► **Seksualinis smurtas**

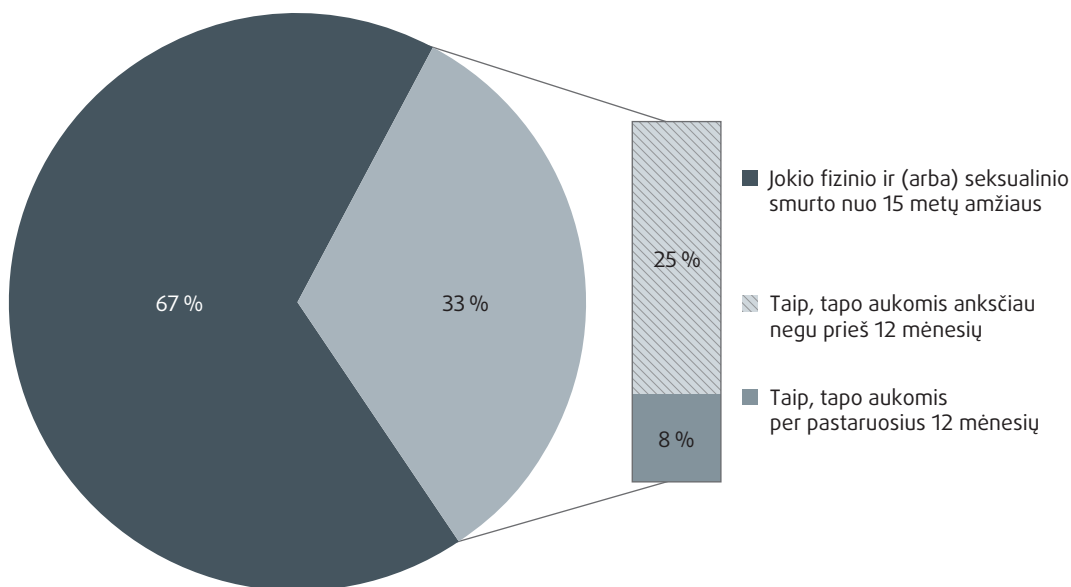
Apie 3,7 mln. moterų ES patyrė seksualinį smurtą per 12 mėnesių iki apklausos pokalbio; tai 2 proc. 18-74 metų amžiaus moterų ES.

Bendras fizinio ir seksualinio smurto paplitimas

- Viena iš trijų moterų (33 proc.) nuo 15 metų amžiaus yra patyrusi fizinį ir (arba) seksualinį smurtą.
- Apie 8 proc. moterų fizinį ir (arba) seksualinį smurtą patyrė per 12 mėnesių iki apklausos pokalbio (1 a paveikslas).
- Iš visų partnerį turinčių ar turėjusių moterų 22 proc. nuo 15 metų amžiaus yra patyrusios partnerio fizinį ir (arba) seksualinį smurtą (1 lentelė).

¹ Eurostato interneto duomenų bazės duomenimis, sausio 1 d. 28 ES valstybėse narėse gyveno 186 590 848 18-74 metų amžiaus moterys, žr.: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database (duomenų kodas demo_pjan, paimta 2013 m. rugpjūčio 16 d.).

1 a paveikslas. Moterys, patyrusios fizinį ir (arba) seksualinį smurtą nuo 15 metų amžiaus ir per 12 mėnesių iki apklausos 28 ES valstybėse narėse (proc.)



Pastaba. Iš visų respondencijų (N = 42 002).

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

1 langelis. Ko klausta per apklausą – fizinio ir seksualinio smurto patirtis

Fizinis smurtas

Kaip dažnai nuo 15 metų amžiaus iki šiol (per pastaruosius 12 mėnesių) kas nors:

- stumdė jus?
- smogė delnu?
- metė į jus kietą daiktą?
- sugriebė ar tampė už plaukų?
- mušė jus kumščiu ar kietu daiktu arba spyrė jums?
- apdegino jus?
- mėgino jus uždusinti ar pasmaugti?
- įpjovė, dūrė jums ar šovė į jus?
- daužė jūsų galvą į ką nors?

Seksualinis smurtas

Kaip dažnai nuo 15 metų amžiaus iki šiol (per pastaruosius 12 mėnesių) kas nors:

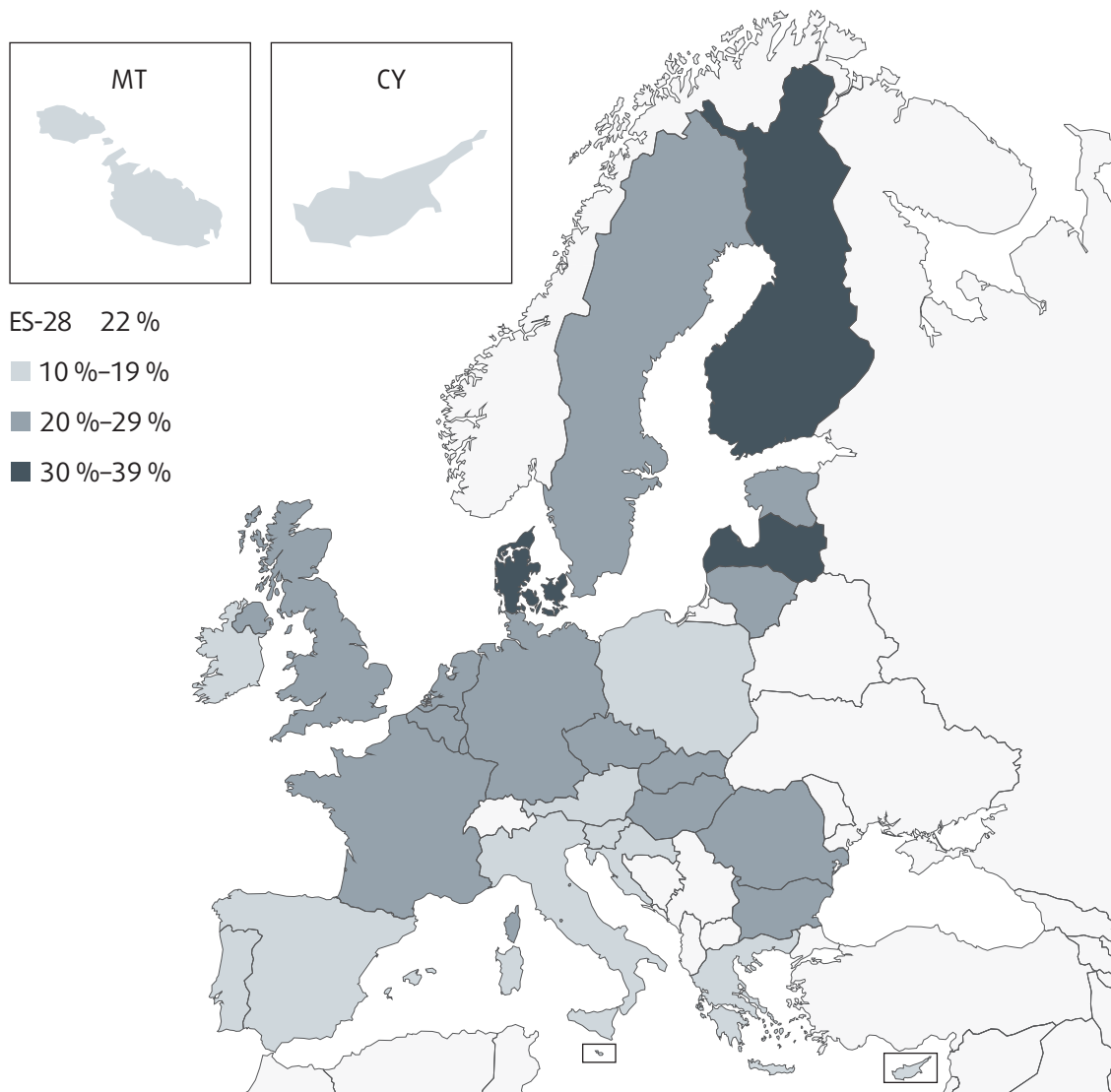
- vertė jus lytiškai santykiuoti prievarta sulaikydamas ar kaip nors sužeidęs? [JEI REIKIA: kalbėdami apie lytinį santykiavimą turime

omenyje prievartinį oralinį seksą, prievartinę analinę ar vaginalinę skverbtį]

- be to, mėgino priversti jus lytiškai santykiuoti prievarta jus laikydamas ar kaip nors sužeidęs? [JEI REIKIA: kalbėdami apie lytinį santykiavimą turime omenyje prievartinį oralinį seksą, prievartinę analinę ar vaginalinę skverbtį]
- be to, privertė koku nors būdu lytiškai santykiuoti, kai jūs to nenorėjote arba kai neturėjote galimybės atsisakyti?
- ar jūs sutikote lytiškai santykiuoti, nes bijojote to, kas būtų atsitikę, jei būtumėte atsisakiusi?

Klausimai apie fizinį ir seksualinį smurtą buvo užduoti atskirai apie dabartinį partnerį, buvusį partnerį ir kitus asmenis.

1 b paveikslas. Fizinis ir (arba) seksualinis partnerio smurtas, patirtas nuo 15 metų amžiaus 28 ES valstybėse narėse (proc.)



Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklauso duomenų rinkinys, 2012 m.

1 lentelė. Dabartinio ar buvusio partnerio arba bet kurio kito asmens fizinį ir (arba) seksualinį smurtą nuo 15 metų amžiaus patyrusios moterys, pagal ES valstybes nares (proc.)^{a b c}

ES valstybė narė	Bet koks partneris (dabartinis ir (arba) buvęs) ^b	Ne partneris ^c	Bet kuris partneris ir (arba) ne partneris ^c
AT	13	12	20
BE	24	25	36
BG	23	14	28
CY	15	12	22
CZ	21	21	32
DE	22	24	35
DK	32	40	52
EE	20	22	33
EL	19	10	25

ES valstybė narė	Bet koks partneris (dabartinis ir (arba) buvęs) ^b	Ne partneris ^c	Bet kuris partneris ir (arba) ne partneris ^c
ES	13	16	22
FI	30	33	47
FR	26	33	44
HR	13	13	21
HU	21	14	28
IE	15	19	26
IT	19	17	27
LT	24	16	31
LU	22	25	38
LV	32	17	39
MT	15	15	22
NL	25	35	45
PL	13	11	19
PT	19	10	24
RO	24	14	30
SE	28	34	46
SI	13	15	22
SK	23	22	34
UK	29	30	44
ES-28	22	22	33

Pastabos. a Rezultatas trečiajame stulpelyje nėra lygus pirmų dviejų lentelės stulpelių rezultatų sumai dėl skirtingų rezultatų skaičiavimo pagrindo (rezultatai, susiję su partnerių smurtu, yra pagrįsti duomenimis apie respondentes, kurios turi ar turėjo partnerį, o ne apie visas moteris) ir dėl to, kad kai kurios respondentes yra patyrusios ir partnerių, ir ne partnerių smurtą.

b Iš visų moterų, kurios buvo ištekėjusios, gyveno su kuo nors nesusituokusios ar turėjo partnerį (tačiau negyveno kartu) pokalbio metu arba bet kada praeityje (n = 40 192).

c Iš visų respondenčių (N = 42 002).

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

Fizinio smurto ypatybės

- Apie 31 proc. moterų vieną ar daugiau kartų yra patyrusios *fizinį* smurtą (žr. 1 langelį) nuo 15 metų amžiaus (2 lentelė). Dažniausiai moterys nurodo, kad jos buvo stumdomos; tačiau, jei nurodant bendrą fizinio smurto lygį duomenys apie šios rūšies smurtą neįtraukiami, tas bendras lygis sumažėja tik nuo 31 iki 25 proc. Toks rezultatas atspindi tai, kad daugelis moterų, kurios sako, kad buvo stumdomos, yra patyrusios ir kitokį fizinį smurtą.

- Dažniausiai paplitęs fizinis smurtas yra stumdymas, smūgiai delnu, sugriebimas ar tampymas už plaukų.

Seksualinio smurto ypatybės

- Iš viso 11 proc. moterų nuo 15 metų amžiaus yra patyrusios kokį nors partnerio ar kito asmens *seksualinį* smurtą (žr. 1 langelį). Kai kurios moterys nurodo, kad jos yra patyrusios vienos rūšies seksualinį smurtą, o kitos nurodo patyrusios įvairių rūšių seksualinį smurtą.



2 lentelė. Įvairių rūšių fizinį partnerių ar kitų asmenų smurtą nuo 15 metų amžiaus patyrusios moterys 28 ES valstybėse narėse (proc.)^{a b c}

Fizinio smurto tipas	Dabartinis partneris ^a	Buvęs partneris ^b	Ne partneris ^c	Bet kuris partneris ir (arba) ne partneris ^c
Stumdė	5	19	13	23
Smogė delnu	4	15	8	17
Metė kietą daiktą	2	8	4	9
Sugriebė ar tampė už plaukų	2	10	7	13
Mušė kumščiu ar kietu daiktu arba spyrė	1	9	5	10
Degino	0	1	0	1
Mėgino uždusinti ar pasmaugti	1	5	1	4
Pjovė, dūrė ar šovė	0	1	1	1
Daužė galvą į ką nors	1	5	2	4
Bet kas iš to, kas nurodyta pirmiau	7	24	20	31
Bet kas iš to, kas nurodyta pirmiau, išskyrus stumdymą	5	20	15	25

Pastaba. a Iš visų moterų, kurios pokalbio metu buvo ištėkėjusios, gyveno su kuo nors nesusituokusios ar turėjo partnerį (tačiau kartu negyveno) (n = 30 675).

b Iš visų moterų, kurios bent kartą buvo ištėkėjusios, gyveno su kuo nors nesusituokusios ar turėjo partnerį (tačiau kartu negyveno) (n = 25 870).

c Iš visų respondenčių (N = 42 002).

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

Išžagirimų mastas

Viena iš 20 moterų (5 proc.) nuo 15 metų amžiaus buvo išžaginta. Šis skaičius yra pagrįstas atsakymais į klausimą: „Kaip dažnai nuo tada, kai jums sukako 15 metų, iki dabar kas nors jus privertė lytiškai santykiuoti prievarta jus sulaikydamas ar kaip nors sužeisdamas?“

Kai kuriose ES jurisdikcijose teisinė išžagirimų apibrėžtis neapsiriboja sąlyga, kad smurtautojas turi būti panaudojęs fizinį smurtą. Todėl išžagirimų mastas ES galėtų viršyti 5 proc. Kai kurie išžagirimų atvejai taip pat galėjo būti nurodyti moterų atsakymuose į kitą apklausos klausimą: „Kaip dažnai nuo tada, kai jums sukako 15 metų, iki dabar kas nors jus privertė kokiu nors būdu lytiškai santykiuoti, kai jūs to nenorėjote arba kai neturėjote galimybės atsisakyti?“

Apklausos rezultatus, susijusius su išžagirimais, reikia vertinti kartu su atsakymais į kitus apklausos klausimus apie seksualinį smurtą. FRA apklausoje moterų buvo

klausiama apie jų patirtą keturių rūšių seksualinį smurtą. Moterys galėjo nurodyti, kokį seksualinį smurtą jos yra patyrusios (jei yra patyrusios). Toliau pateikti rezultatai, susiję su moterų patirtimis nuo 15 metų amžiaus:

- ▶ 5 proc. moterų buvo priverstos lytiškai santykiuoti;
- ▶ 6 proc. moterų nurodo, kad buvo mėginama jas priversti lytiškai santykiuoti;
- ▶ 6 proc. moterų teigia, kad jas vertė lytiškai santykiuoti, kai jos to nenorėjo arba kai neturėjo galimybės atsisakyti;
- ▶ 6 proc. moterų sutiko lytiškai santykiuoti, nes jos bijojo dėl to, kas būtų atsitikę, jei jos būtų atsisakiusios.
- ▶ Iš tų moterų, kurios nurodė tapusios ne partnerių seksualinio smurto aukomis, beveik viena iš dešimties moterų, išsamiau apibūdinamos *sunčiausio* jų patirto seksualinio smurto atvejį, nurodo, kad incidente dalyvavo daugiau kaip vienas smurtautojas.

Pakartotinio seksualinio smurto atvejai

Per pusę moterų, kurias išžagino jų dabartinis partneris, arba kurių dabartinis partneris mėgino jas išžaginti ar priversti jas lytiškai santykiauti, kai jos neturėjo galimybės atsisakyti, yra patyrusios daugiau nei vieną seksualinio smurto atvejį. Apie trečdalis aukų (31 proc.) dabartinio partnerio buvo išžagintos šešis ar daugiau kartų.

Rezultatai, susiję su buvusių partnerių seksualiniu smurtu, yra panašūs. Atsižvelgiant į seksualinio smurto tipą nuo trečdaliao iki ketvirtadaliao aukų yra patyrusios daugiau nei vieną smurto atvejį.

Išsamiau apie artimoje aplinkoje patirtą smurtą

- ▶ Trečdalis (34 proc.) buvusio partnerio fizinio smurto aukų yra patyrusios keturių ar daugiau įvairių rūšių fizinį smurtą.
- ▶ Dažniausiai buvęs partneris smurtavo tuomet, kai pora dar buvo kartu, tačiau viena iš šešių nuo buvusio partnerio nukentėjusių moterų (16 proc.) smurtą patyrė jau po to, kai santykiai nutrūko.

Smurtas nėštumo metu

42 proc. moterų, kurios patyrė buvusio partnerio smurtą ir su tuo partneriu palaikydamos santykius laukėsi, tokį smurtą patyrė besilaukdamos. Palyginimui, iš moterų, patyrusių dabartinio partnerio smurtą, 20 proc. moterų dabartinio partnerio smurtą patyrė besilaukdamos. Šis skirtumas tarp nurodomų skaičių gali reikšti, kad moterys turi mažiau galimybių ar noro per pokalbį pranešti apie dabartinių partnerių smurtą, nors tokią prielaidą dar reikia tirti.

Išsamiau apie ne partnerio smurtą

- ▶ Viena iš penkių moterų (22 proc.) nuo 15 metų amžiaus yra patyrusi ne partnerio smurtą.
- ▶ Iš tų moterų, kurios yra patyrusios *fizinį* ne partnerio smurtą, 67 proc. teigė, kad smurtautojas buvo vyras, o 7 proc. teigia patyrusios ir vyrų, ir moterų fizinį smurtą. 97 proc. seksualinį smurtą patyrusių moterų teigė, kad smurtautojas buvo vyras (3 lentelė).

2.2. Smurto pasekmės

Smurto poveikis aukai

- ▶ Kalbėdamas apie sunkiausią seksualinio smurto atvejį moterys sako, kad tuo metu jų patiriamos emocijos dažniausiai buvo baimė, pyktis ir gėda dėl to, kas joms atsitiko. Ne partnerių seksualinį smurtą patyrusios moterys taip pat nurodo, kad patyrė didelį sukrėtimą.
- ▶ Kalbant apie smurto ilgalaikius psichologinius padarinius (žr. 4 lentelę), partnerių ar kitų asmenų aukomis tapusios moterys prarado pasitikėjimą savimi ir dėl to jautėsi pažeidžiamos bei jautė nerimą.
- ▶ Seksualinio smurto aukos nurodo, kad jos dažnai kenčia nuo daugiau psichologinių pasekmių.
- ▶ Labiau tikėtina, kad įvairius ilgalaikius psichologinius padarinius patirs moterys, nukentėjusios nuo partnerio smurto, nei tos, kurios nukentėjo ne nuo partnerio smurto. Tai gali būti susiję ne tik su reakcija į sunkiausius partnerio smurto atvejus, apie kuriuos klausta per apklausą, bet ir su didesne tikimybe, kad partneris per ilgą laiką smurtavo ne vieną kartą.

3 lentelė. Fizinio ir seksualinio smurto, patirto nuo 15 metų amžiaus, kaltininkų (ne dabartinių ar buvusių partnerių) lytis 28 ES valstybėse narėse (proc.)

	Fizinis smurtas	Seksualinis smurtas
Vyrai	67	97
Moterys	26	2
Abi lytys	7	0
Jokio atsakymo	1	0
n	7 207	2 296

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

4 lentelė. Sunkiausio smurto atvejo, patirto nuo 15 metų amžiaus, ilgalaikiai padariniai (pagal smurto tipą ir smurtautoją) (proc.)^{a,b}

	Bet koks partneris (dabartinis ir (arba) buvęs)		Ne partneris	
	Fizinis smurtas	Seksualinis smurtas	Fizinis smurtas	Seksualinis smurtas
Psichologinių pasekmių tipas				
Depresija	20	35	8	23
Nerimas	32	45	23	37
Panikos priepuoliai	12	21	8	19
Pasitikėjimo savimi praradimas	31	50	17	40
Pažeidžiamumas	30	48	24	47
Miego sutrikimai	23	41	13	29
Dėmesio sutrikimai	12	21	7	16
Santykių problemos	24	43	9	31
Kita	3	5	4	4
Pasirinktų kategorijų skaičius				
Nė vienos	28	9	43	16
1	26	21	28	25
2–3	27	31	19	35
4 ar daugiau	17	38	8	24
Jokio atsakymo	2	(1)	2	1
n	5 415	1 863	4 237	1 847

Pastabos. a Respondentės galėjo pateikti daugiau nei vieną atsakymą, todėl bendra kategorijų suma iš viso gali būti daugiau kaip 100 proc.

b Mažu atsakymų skaičiumi pagrįsti rezultatai statistiškai yra mažiau patikimi, todėl teiginiai, pagrįsti mažiau nei 30 atsakymų, yra pateikiami skliaustuose, o teiginiai, pagrįsti mažiau nei penkiais atsakymais, yra nurodyti kaip labai riboto pagrįstumo (pažymėti brūkšneliu).

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

Kontaktai su policija ir kitomis tarnybomis

- ▶ Trečdalis partnerių įvykdyto smurto aukų (33 proc.) ir ketvirtis ne partnerių smurto aukų (26 proc.) po sunkiausio smurto atvejo susisieki su policija ar kokia nors kita, kaip antai paramos aukoms, organizacija. Paprastai apie partnerių smurtą dažniau pranešama galbūt dėl to, kad moterys santykiuose patiria kelis smurto atvejus ir tik po to nusprendžia pranešti apie sunkiausią smurto atvejį, taip siekdamas užtikrinti, kad smurtas nepasikartotų ar nesustiprėtų, o ne partnerių smurto atvejai dažniau būna pavieniai ir jų pasikartojimo pavojus yra mažesnis. 5 lentelėje išsamiai pateikta informacija pagal smurtautoją ir smurto tipą apie tai, ar buvo susisieki su tarnybomis, ar ne.

- ▶ Iš viso aukos policijai pranešė apie 14 proc. sunkiausių partnerių smurto atvejų ir apie 13 proc. sunkiausių ne partnerių smurto atvejų.
- ▶ Maždaug ketvirčiui aukų gėdos ar sąmyšio jausmas dėl to, kas įvyko, buvo ta priežastis, dėl kurios apie sunkiausių partnerio ar ne partnerio seksualinio smurto atvejį jos nepranešė nei policijai, nei jokiai kitai organizacijai.

Nepatenkinti aukų poreikiai

- ▶ Paprašytos pasakyti, kokia pagalba joms būtų buvusi naudinga, moterys nurodė, kad po sunkiausio smurto atvejo pirmiausiai jos norėjo, kad kas nors su jomis pabendrautų ir suteiktų joms paramą (33–54 proc., priklausomai nuo smurto tipo ir smurtautojo), taip pat jos norėtų būti apsaugotos (12–25 proc.) ir kitokios praktinės pagalbos (13–21 proc.).

Smurto padarinių šalinimas

- ▶ Dauguma aukų (57–60 proc., priklausomai nuo smurtautojo ir smurto tipo) kam nors papasakojo apie savo patirtį, susijusią su sunkiausiu jų patirto smurto atveju (5 lentelė). Apie trečdalis partnerio įvykdyto smurto aukų (35 proc.) nurodė, kad įveikti smurto padarinius joms padėjo šeima ir draugai.

2.3. Psichologinis partnerio smurtas

- ▶ Viena iš trijų moterų (32 proc.) yra patyrusi dabartinio ar buvusio partnerio psichologine prievarta pagrįstą elgesį. Tai, pavyzdžiui, respondentės menkinimas ar žeminimas viešoje ar privačioje aplinkoje, draudimas išeiti iš namų ar užrakinimas namuose, vertimas žiūrėti pornografinę medžiagą, tyčinis gąsdinimas ar bauginimas ir grasinimas smurtu arba grasinimas sužaloti jai svarbų asmenį.

- ▶ Apskritai 43 proc. moterų yra patyrusios kokį nors psichologinį smurtą artimoje aplinkoje (2 a paveikslas). Tai gali būti psichologiniu smurtu pagrįstas elgesys ir kitų rūšių psichologinis smurtas, toks kaip kontroliuojantis elgesys (pavyzdžiui, mėginimas neleisti susitikinėti su draugais ar lankytis pas artimuosius ar gimines), ekonominis smurtas (toks kaip draudimas dirbti ne namie) ir šantažas (6 lentelė).
- ▶ Dažniausiai pasitaikančių rūšių psichologinis smurtas yra susijęs su tuo, kad partneris menkina ar žemina moterį privačioje aplinkoje, neapsiribodamas suprantamu rūpesčiu reikalauja pasakyti, kur ji yra, ir supyksta, jei ji kalbasi su kitais vyrais. Viena iš keturių moterų artimuose santykiuose yra patyrusi kiekvienos iš šių rūšių psichologinį smurtą.
- ▶ Apie 5 proc. moterų yra patyrusios ekonominį smurtą dabartiniuose santykiuose, o 13 proc. yra patyrusios kokį nors ekonominį smurtą ankstesniuose santykiuose. Tai, be kita ko, partnerio trukdymas priimti savarankiškus sprendimus dėl šeimos finansų arba draudimas dirbti ne namie.

5 lentelė. Susisiekimasis su tarnybomis ir kalbėjimas su kitais žmonėmis apie sunkiausią nuo 15 metų amžiaus patirto smurto atvejį (pagal smurto tipą ir smurtautoją) (proc.)^a

	Bet kuris partneris (dabartinis ir (arba) buvęs)		Ne partneris	
	Fizinis smurtas	Seksualinis smurtas	Fizinis smurtas	Seksualinis smurtas
Respondentė kreipėsi į policiją ar kitas tarnybas	31	39	24	30
Pasikalbėjo su kuo nors kitu	36	28	44	37
Nesikalbėjo su niekuo	32	32	31	33
Jokio atsakymo	1	(0)	1	1
n	5 415	1 863	4 237	1 847

Pastaba. a Mažu atsakymų skaičiumi pagrįsti rezultatai statistiškai yra mažiau patikimi, todėl teiginiai, pagrįsti mažiau nei 30 atsakymų, yra pateikiami skliaustuose, o teiginiai, pagrįsti mažiau nei penkiais atsakymais, yra nurodyti kaip labai riboto pagrįstumo (pažymėti brūkšneliu).

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

2 langelis. Ko klausta per apklausą – psichologinis smurtas

Kaip dažnai jūsų dabartinis partneris (ar buvęs partneris kada nors)...

- mėgina (mėgindavo) neleisti jums susitikti su jūsų draugais?
- mėgina (mėgindavo) apriboti jūsų ryšius su šeimos nariais ar giminaičiais?
- neapsiribodamas suprantamu rūpesčiu nori (norėdavo) žinoti, kur esate?
- supyksta (supykėdavo), jei kalbate (kalbėdavote) su kitu vyru? (ar kita moterimi, jei partneris yra moteris)
- įtarinėja (įtarinėdavo), kad esate neištikima?
- trukdo (trukdydavo) jums priimti sprendimus dėl šeimos finansų ir apsipirkti savarankiškai?
- draudžia (drausdavo) jums dirbti ne namuose?
- draudžia (drausdavo) jums išeiti iš namų, atima (atimdavo) automobilio raktelius arba jus užrakina (užrakindavo)?

Kaip dažnai jūsų dabartinis partneris (ar buvęs partneris kada nors)...

- menkina (menkindavo) ar žemina (žemindavo) jus kitų žmonių akivaizdoje?
- menkina (menkindavo) ar žemina (žemindavo) jus privačioje aplinkoje?
- tyčia jus gąsdina (gąsdindavo) ar baugina (baugindavo), pavyzdžiui, šaukia (šaukdavo) ir daužo (daužydavo) daiktus?
- verčia (versdavo) žiūrėti pornografinę medžiagą?
- grasina (grasindavo) iš jūsų atimti vaikus?
- grasina (grasindavo) sužeisti jūsų vaikus?
- yra sužeidęs (sužeisdavo) jūsų vaikus?
- grasina (grasino) sužeisti ar nužudyti ką nors, kas jums rūpi?

Kaip dažnai jums nutiko kas nors panašaus? Ar jūsų dabartinis partneris ar bet kuris buvęs partneris...

- grasino jus sužaloti fiziškai?

6 lentelė. Psichologinis partnerio smurtas, pagal prievartos ir partnerio tipą (proc.)^a

	Dabartinis partneris ^b	Buvęs partneris ^c	Bet koks partneris (dabartinis ir (arba) buvęs) ^d
Kontroliuojantis elgesys	16	40	35
Ekonominis smurtas	5	13	12
Smurtinis elgesys	15	37	32
Šantažas vaikais / prievarta prieš vaikus	2	14	8
Bet kokia psichologinė prievarta	23	48	43

Pastabos. a Dabartinių partnerių atžvilgiu procentinė dalis reiškia dalį moterų, kurios teigia santykiuose bent kartais patyrusias kokios nors konkrečios rūšies psichologinį smurtą. Buvusių partnerių atžvilgiu per apklausą buvo klausiama, ar respondentės yra kada nors patyrusias bet kurio buvusio partnerio kiekvienos rūšies psichologinį smurtą. Stulpelis „Bet kuris partneris“ reiškia šių skaičių derinį, t. y. moterų, kurios bent kartą yra patyrusias dabartinių ar buvusių partnerių psichologinį smurtą, skaičių.

b Remiantis duomenimis apie visas moteris, kurios turi partnerį, t. y. kurios buvo ištekėjusios, gyveno su kuo nors netekėjusios arba turėjo partnerį pokalbio metu (n = 30 675), išskyrus punktą, susijusį su šantažu vaikais ar prievarta prieš vaikus; šis punktas yra pagrįstas duomenimis apie visas moteris, kurios turi partnerį ir kurios turi arba turėjo prižiūrimų vaikų (n = 24 770).

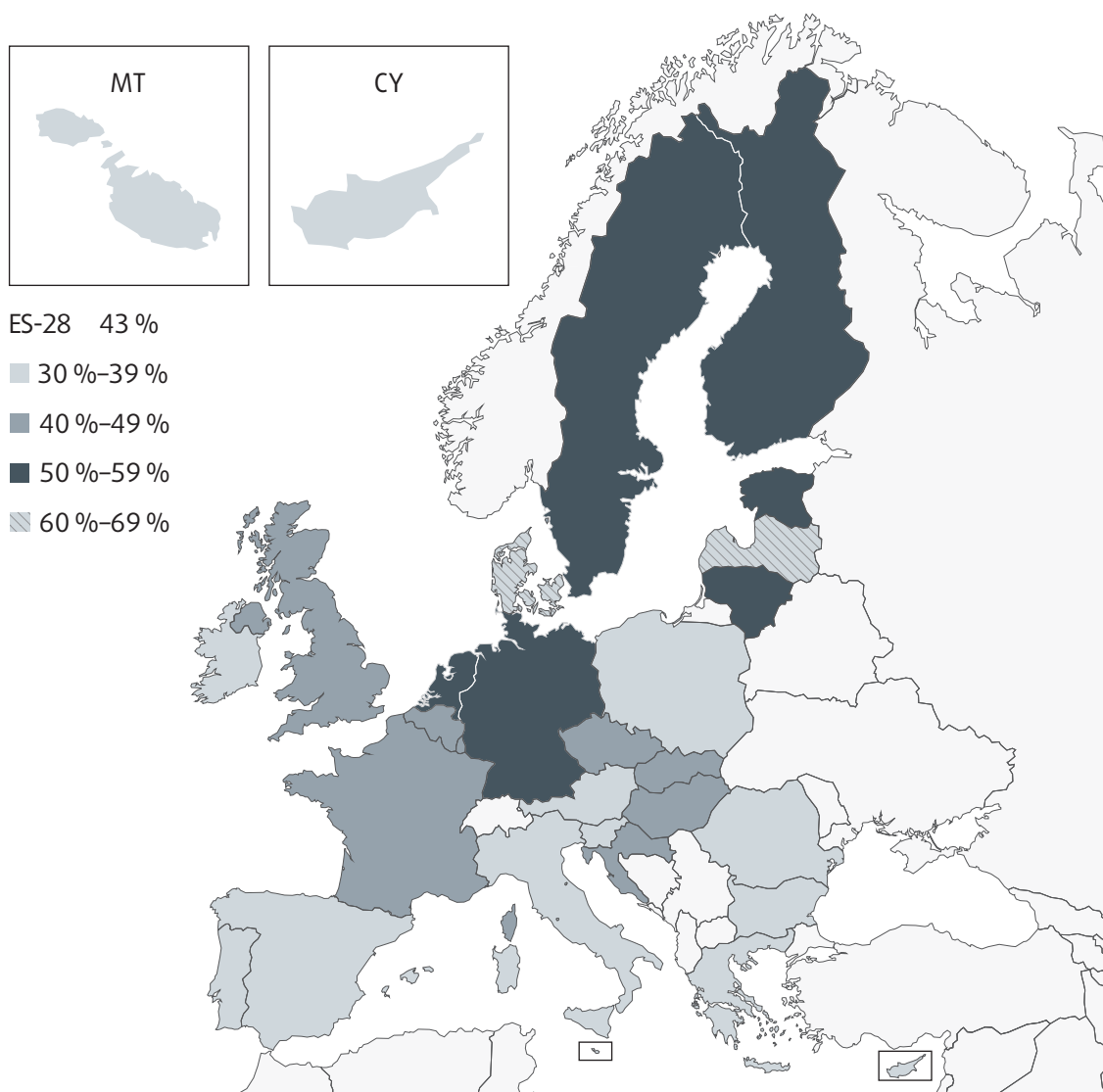
c Remiantis duomenimis apie visas moteris, kurios buvo ištekėjusios, gyveno su kuo nors netekėjusios arba praėityje turėjo bent vieną partnerį (n = 25 870), išskyrus punktą, susijusį su šantažu vaikais ar prievarta prieš vaikus; šis punktas yra pagrįstas duomenimis apie visas moteris, kurios turi arba turėjo partnerį ir kurios turi arba turėjo prižiūrimų vaikų (n = 14 469).

d Iš visų moterų, kurios buvo ištekėjusios, gyveno su kuo nors netekėjusios arba turėjo partnerį pokalbio metu ar bet kada praėityje (n = 40 192), išskyrus punktą, susijusį su šantažu vaikais ar prievarta prieš vaikus; šis punktas yra pagrįstas duomenimis apie visas moteris, kurios turi arba turėjo partnerį ir kurios turi arba turėjo prižiūrimų vaikų (n = 31 418).

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

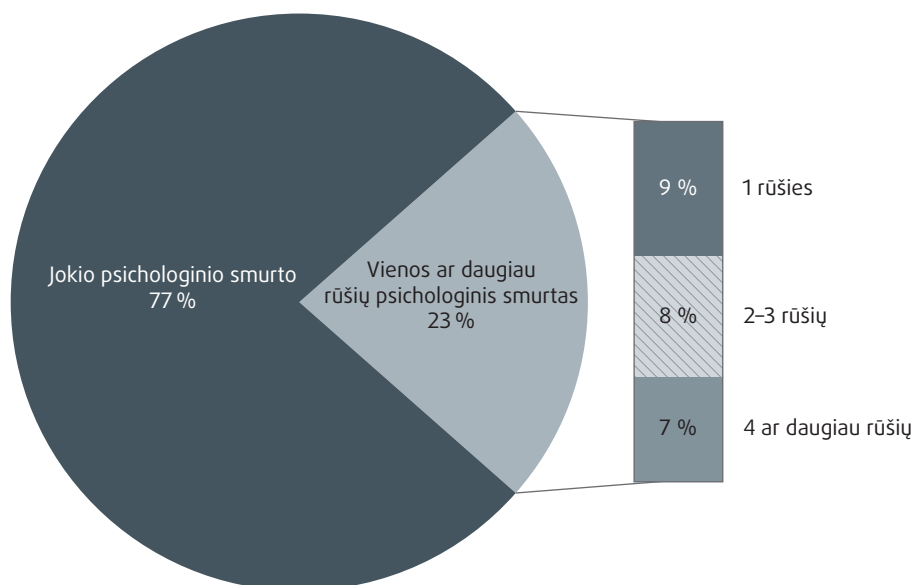
- ▶ Iš moterų, kurios šiuo metu turi partnerį, 7 proc. yra patyrusios keturių ar daugiau rūšių dabartinio partnerio psichologinį smurtą (2 b paveikslas).
- ▶ Dauguma moterų, kurios yra patyrusios kelių (keturių ar daugiau) rūšių psichologinį smurtą, apklausoje taip pat nurodė, kad jų dabartiniai partneriai prieš jas naudojo fizinį ir (arba) seksualinį smurtą.
- ▶ Psichologinio smurto tikimybė moters palaikomuose santykiuose tampa didesnė, kai partneris ima labiau piktnaudžiauti alkoholiu. Kuo dažniau dabartinis partneris labai apsvaigsta nuo alkoholio, tuo santykiuose dažnesnis psichologinis smurtas.

2 a paveikslas. Psichologinis partnerio smurtas nuo 15 metų amžiaus 28 ES valstybėse (proc.)



Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

2 b paveikslas. Psichologinis dabartinio partnerio smurtas palaikomuose santykiuose ir moterų patirto įvairių rūšių psichologinio smurto mastas 28 ES valstybėse narėse (proc.)^{a,b}



Pastabos. a Iš visų respondenčių, kurios šiuo metu turi partnerį (n = 30 675).

b Vertinant atskirai, kategorijų „vienos rūšies“, „2-3 rūšių“ ir „4 ar daugiau rūšių“ suma iš viso sudaro 24 proc., o iš viso vienos ar daugiau rūšių psichologinį smurtą yra patyrusios 23 proc. moterų. Šį skirtumą lėmė apvalinimas.

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

2.4. Persekiojimas

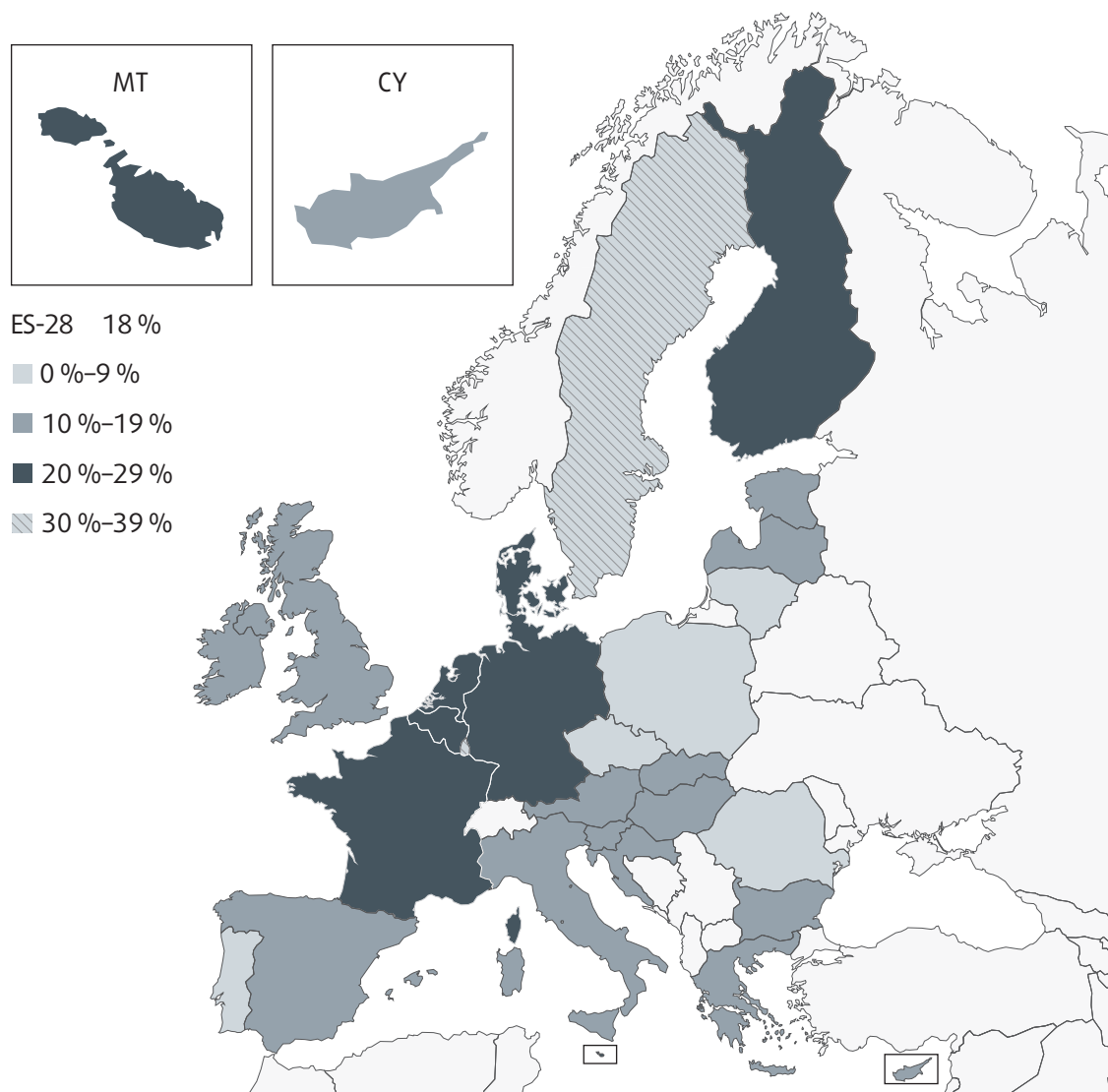
- ▶ 28 ES valstybėse narėse 18 proc. moterų nuo 15 metų amžiaus yra patyrusios persekiojimą (3 a paveikslas), o 5 proc. moterų jį patyrė per 12 mėnesių iki pokalbio. Tai reiškia, kad apie 9 mln. moterų 28 ES valstybėse narėse patyrė persekiojimą per 12 mėnesių laikotarpį.
- ▶ Apie 14 proc. moterų yra pakartotinai gavusios to paties asmens užgaulias ar grasinančias žinutes ar susilaukusios tokių telefono skambučių, o 8 proc. buvo persekiojamos arba susidūrė su tuo, kad kas nors vaikštinėjo ar laukė šalia jų namų ar darbo vietos. Iš visų apklaustų moterų 3 proc. yra patyrusios persekiojimą, kai tas pats asmuo gadindavo jų turtą.
- ▶ Vieną iš 10 moterų (9 proc.) persekiojo buvęs partneris (3 b paveikslas).

3 langelis. Ko klausta per apklausą – persekiojimas

Galbūt jums teko susidurti su situacija, kai tas pats asmuo pakartotinai buvo užgaulus arba jums grasino. Norėčiau, kad atsakydama į kitus klausimus pagalvotumėte apie jūsų dabartinius ir buvusius partnerius, taip pat apie kitus žmones. Ar nuo tada, kai jums sukako 15 metų, iki dabar arba per pastaruosius 12 mėnesių tas pats asmuo jūsų atžvilgiu ėmėsi vieno ar daugiau iš šių veiksmų:

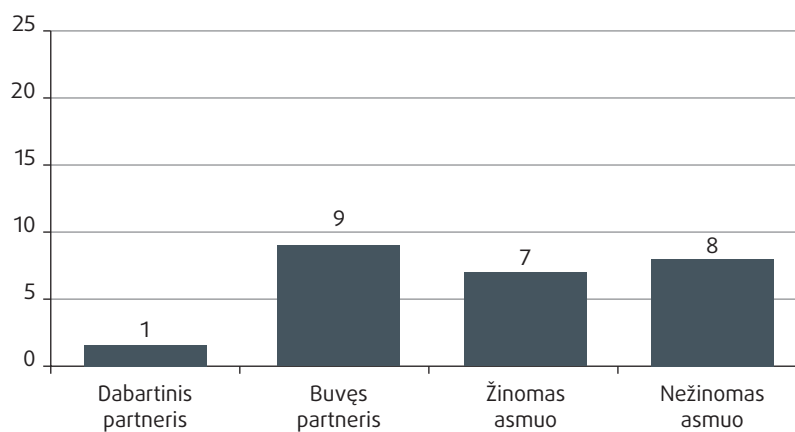
- jums siuntė užgaulius ar grasinančius e. laiškus, tekstinius pranešimus (SMS) ar trumpąsias žinutes?
- jums siuntė užgaulius ar grasinančius laiškus ar atvirukus?
- paskambinęs telefonu užgauliojo, grasino ar tylėjo?
- apie jus internete skelbė užgaulias pastabas?
- internete ar mobiliuoju telefonu dalino intymias jūsų nuotraukas ar vaizdo įrašus apie jus?
- be pagrįstos priežasties vaikštinėjo ar jūsų laukė prie jūsų namų, darbo vietos ar mokyklos?
- tyčia sekiojo paskui jus?
- tyčia ėmėsi veiksmų prieš jūsų turtą ar jį gadino?

3 a paveikslas. Persekiojimo paplitimas, moterų patirtys nuo 15 metų amžiaus 28 ES valstybėse narėse (proc.)



Pastaba. Remiantis visomis respondentėmis (N = 42 002).
Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

3 b paveikslas. Persekiojimo paplitimas nuo 15 metų amžiaus, pagal persekiotojo tipą (proc.)



Pastabos. Dabartinis partneris n = 31 007; buvęs partneris n = 25 936; žinomas asmuo N = 42 002; nežinomas asmuo N = 42 002.
Remiantis patirtu (-ais) incidentu (-ais), moterys galėjo nurodyti daugiau nei vieną persekiotoją.
Šaltinis. FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

- ▶ Persekiojimas elektroninėje erdvėje – tai persekiojimas naudojantis elektroniniu paštu, tekstiniais pranešimais ar internetu – ypač paveikia jaunas moteris. Keturi procentai (1,5 mln.) visų 18–29 metų amžiaus moterų 28 ES valstybėse narėse patyrė persekiojimą elektroninėje erdvėje per 12 mėnesių prieš pokalbį, palyginti su 0,3 proc. 60 metų ar vyresnių moterų.²
- ▶ Iš visų persekiojimą patyrusių moterų viena iš penkių (21 proc.) buvo persekiojama daugiau kaip dvejus metus.
- ▶ Viena iš penkių persekiojimo aukų (23 proc.) dėl sunkiausio persekiojimo atvejo buvo priversta pakeisti telefono numerį ar elektroninio pašto adresą.
- ▶ Apie tris ketvirčius persekiojimo atvejų (74 proc.) niekada nebuvo pranešta policijai, nors tai buvo patys sunkiausi persekiojimo atvejai, kuriuos respondentės nurodė per apklausą.

2.5. Seksualinis priekabiavimas

Tyrimo duomenimis, žmonės skirtingai suvokia, ką reiškia seksualinis priekabiavimas. Elgesiui suteikiamos subjektyvios prasmės skirtumai taip pat atspindi vyraujančias socialines ir kultūrinės vertybes, normas ir požiūrį į skirtingų lyčių asmenų vaidmenis ir tinkamą jų bendravimą.

- ▶ Priklausomai nuo skirtingų rūšių seksualinio priekabiavimo, apie kurį buvo klausiama per apklausą, apie 83–102 mln. moterų (45–55 proc.) 28 ES valstybėse narėse nuo 15 metų amžiaus yra patyrusios seksualinį priekabiavimą.
- ▶ Vien per 12 mėnesių iki pokalbio seksualinį priekabiavimą 28 ES valstybėse narėse patyrė apie 24–39 mln. moterų (13–21 proc.).

Bendras seksualinio priekabiavimo paplitimas

- ▶ Pagal visų 11 veiksmų sąrašą, apklausoje naudojamą seksualiniam priekabiavimui įvertinti (žr. 4 langelį, kuriame pateikiamas tų veiksmų sąrašas), kas antra moteris (55 proc.) ES seksualinį priekabiavimą yra patyrusi bent kartą nuo 15 metų amžiaus, o viena iš penkių moterų (21 proc.) – per 12 mėnesių iki apklausos pokalbio (4 paveikslas).

² Apklausoje moterys galėjo nurodyti, kad jos nesinaudoja mobiliuoju telefonu, elektroniniu paštu, socialiniais tinklais ar apskritai internetu. Duomenys apie persekiojimą elektroninėje erdvėje ir apie toliau šioje ataskaitoje aprašomą priekabiavimą elektroninėje erdvėje yra pagrįsti tomis komunikacijos priemonėmis besinaudojančių moterų patirtimi. Todėl apklausos rezultatai padeda paaiškinti skirtumus tarp ES valstybių narių pagal priegios prie interneto ir naudojimosi mobilieisiais telefonais lygį.

4 langelis. Ko klausta per apklausą – seksualinis priekabiavimas

Klausimų apie galimas moterų patirtis pavyzdžiai.

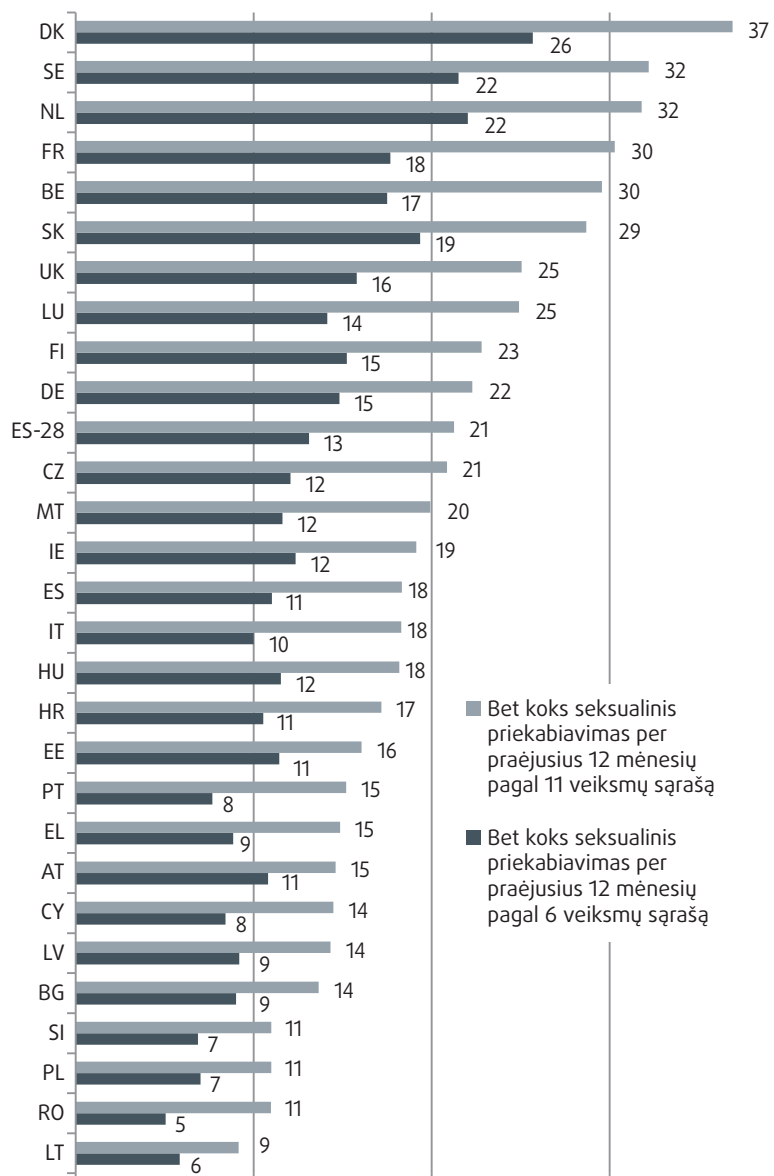
Galbūt esate patyrusi, kad žmonės, jūsų nuomone, su jumis elgėsi nepageidaujamai ir užgauliai. Kaip dažnai esate patyrusi kurį nors iš toliau išvardytų dalykų? Kaip dažnai jums tai nutiko per pastaruosius 12 mėnesių?

- *Nepageidaujamas prisilietimas, apsikabinimas ar pabučiavimas?**
- *Seksualinio pobūdžio pastabos ar juokai, dėl kurių įsižeidėte?**
- *Nederami kvietimai eiti į pasimatymą?*
- *Nepageidaujami klausimai apie jūsų asmeninį gyvenimą, dėl kurių įsižeidėte?*
- *Nepageidaujamos pastabos apie jūsų fizinę išvaizdą, dėl kurių įsižeidėte?*
- *Jūs išgąsdinęs nederamas įdėmus ar gašlus žvilgsnis?*
- *Kas nors jums siunčia ar rodo atvirai seksualinio pobūdžio paveikslėlius, nuotraukas ar dovanas, dėl kurių įsižeidėte?**
- *Kas nors nepadoriai jums rodo savo lytinius organus?**
- *Kas nors verčia jus žiūrėti pornografinę medžiagą?**
- *Jūs įžeidę nepageidaujami atvirai seksualinio pobūdžio e. laiška ar SMS žinutės?**
- *Nederami jus įžeidę pasiūlymai socialinių tinklų svetainėse, tokiose kaip Facebook, arba interneto pokalbių svetainėse?*

Žvaigždute („*“) pažymimi šeši veiksmai, kurie gali būti vertinami kaip rimčiausi (iš viso 11 veiksmų, apie kuriuos klausta, sąrašo). Rezultatai, susiję su tais šešiais veiksmais, buvo analizuoti atskirai, siekiant įvertinti, kokį poveikį apklausoje vertinamam seksualinio priekabiavimo mastui turi specifiniai veiksmai.

- ▶ Vertinant *tik* šešių konkrečių rūšių seksualinį priekabiavimą (žr. 4 langelį, kuriame pateiktas atrinktų šešių veiksmų sąrašas), kuris apklausoje buvo įvardytas kaip keliantis didesnę grėsmę ir galintis turėti sunkesnių padarinių respondentei: 45 proc. ES moterų bent kartą gyvenime yra patyrusios minėtą seksualinį priekabiavimą, o 13 proc. tokį priekabiavimą patyrė per pastaruosius 12 mėnesių.
- ▶ Tarp moterų, kurios nuo 15 metų amžiaus bent kartą yra patyrusios seksualinį priekabiavimą, 32 proc. nurodė, kad smurtautojas buvo susijęs su darbo vieta (pvz., kolega, viršininkas ar klientas).

4 paveikslas. Seksualinio priekabiavimo paplitimas 12 mėnesių iki apklausos, remiantis ilguoju ir trumpuoju seksualinio priekabiavimo veiksmų sąrašais, pagal ES valstybes nares (proc.)^{a b c}



Pastaba. a Iš visų respondenčių (N = 42 002).
 b Visą sąrašą sudaro visi 11 veiksmų, naudotų klausimyne seksualiniam priekabiavimui įvertinti (žr. 4 langelį).
 c Trumpąjį sąrašą sudaro tokie šeši veiksmai: „Nepageidaujamas prisilietimas, apkabinimas ar pabučiavimas“, „Seksualinio pobūdžio pastabos ar juokai, dėl kurių įsižeidėte“, „Kas nors nepadoriai jums rodė savo lytinius organus“, „Jūs įžeidę atvirai seksualinio pobūdžio e. laišku ar SMS žinutės“, „Kas nors jus vertė žiūrėti pornografinę medžiagą“.
 Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

Seksualinio priekabiavimo ypatybės

Seksualinis priekabiavimas yra įvairialypis, pradedant nuo fizinio ir žodinio priekabiavimo iki tokių nežodinių formų kaip priekabiavimas elektroninėje erdvėje. Kai kurie pavyzdžiai:

- ▶ fizinis priekabiavimas – 29 proc. moterų 28 ES valstybėse narėse nuo 15 metų amžiaus yra patyrusios nepageidaujamą prisilietimą, apkabinimą ar pabučiavimą;
- ▶ žodinis priekabiavimas – j 24 proc. moterų buvo nukreiptos jas įžeidusios seksualinio pobūdžio pastabos ar juokai;
- ▶ nežodinis priekabiavimas, įskaitant elektroninėje erdvėje, – 11 proc. moterų gavo nepageidaujamus atvirai seksualinio pobūdžio užgaulius e. laiškus ar SMS žinutes, arba jomis buvo teikiami užgaulūs ir nederami pasiūlymai socialinių tinklų svetainėse (kalbama apie patirtis nuo 15 metų).
- ▶ Vertinant pakartotinę viktimizaciją, viena iš penkių moterų (19 proc.) buvo paliesta, apkabinta ar pabučiuota be jos sutikimo bent du kartus nuo 15 metų amžiaus, o 6 proc. moterų šios rūšies fizinį priekabiavimą nuo 15 metų amžiaus yra patyrusios daugiau nei šešis kartus. Apie 37 proc. visų aukomis tapusių moterų nuo 15 metų amžiaus yra patyrusios dviejų ar daugiau skirtingų rūšių seksualinį priekabiavimą, 27 proc. – nuo keturių iki šešių rūšių, o 8 proc. – septynių ar daugiau rūšių seksualinį priekabiavimą.

Išsamiau apie seksualinį priekabiavimą

- ▶ Apskritai 18–29 ir 30–39 metų amžiaus moterims kylantis seksualinio priekabiavimo pavojus yra didesnis už vidutinį. Daugiau kaip viena iš trijų 18–29 metų amžiaus moterų (38 proc.) ir beveik viena iš keturių 30–39 metų amžiaus moterų (24 proc.) per 12 mėnesių iki pokalbio patyrė bent vienos rūšies seksualinį priekabiavimą.
- ▶ 18–29 metų amžiaus moterims pavojus internete tapti grėsmingų ir užgaulių veiksmų taikiniu yra dvigubai didesnis nei 40–49 metų amžiaus moterims ir daugiau kaip tris kartus didesnis nei 50–59 metų amžiaus moterims (5 paveikslas).
- ▶ Seksualinį priekabiavimą dažniau patiria universitetinį išsilavinimą turinčios moterys ir aukščiausio lygmens profesinėms grupėms priklausančios moterys: seksualinį priekabiavimą yra patyrusios 75 proc. moterų, užimančių vadovaujamas pareigas, ir 74 proc. profesiją turinčių moterų, palyginti su 44 proc. „kvalifikuotą rankų darbą dirbančių“ kategorijai priklausančių moterų, ir 41 proc.

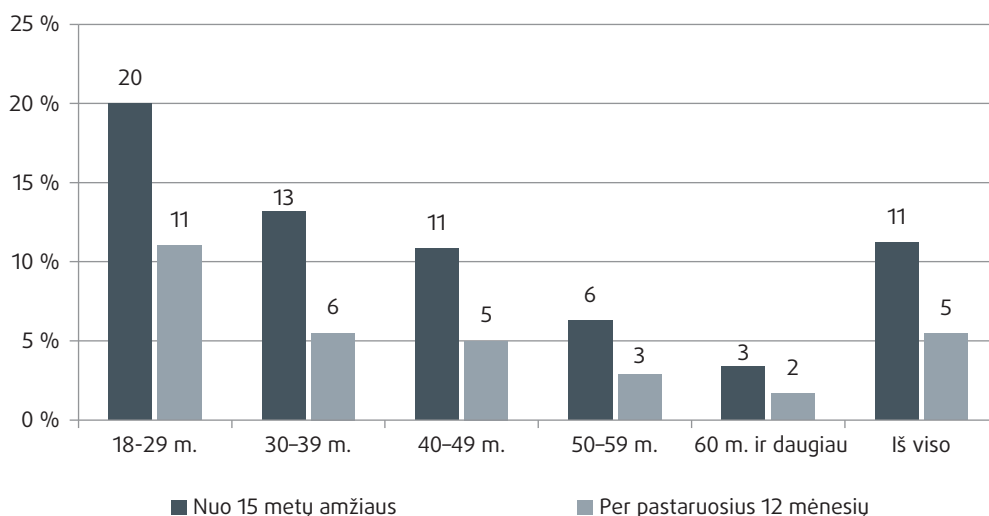
moterų, kurios teigia niekada nedirbusios apmokamo darbo. Tokį rezultatą galėjo lemti įvairios priežastys, pavyzdžiui, tai, kad profesiją turinčios moterys geriau atpažįsta seksualinį priekabiavimą, taip pat tai, kad profesiją turinčios moterys susiduria su darbo aplinka ir aplinkybėmis, kuriose prievartos rizika yra didesnė.

- ▶ Daugumoje seksualinio priekabiavimo atvejų, patirtų nuo tada, kai moteriai sukako 15 metų, (68 proc.), priekabiuotojas buvo žmogus, kurio ji nepažinojo. Kiti seksualiniai priekabiuotojai buvo žmonės, kuriuos moterys pažinojo (toliau nedetalizuojant) (35 proc.), su moterų darbu susijęs asmuo, pvz., kolega, viršininkas ar klientas (32 proc.) arba draugas ar pažįstamas (31 proc.).
- ▶ Iš visų moterų, kurios apibūdino sunkiausią seksualinio priekabiavimo atvejį, 35 proc. apie tai nepasakojo niekam, 28 proc. papasakojo draugui (arba draugei), 24 proc. – šeimos nariui ar gimineičiui, o 14 proc. pranešė savo partneriui. Tik 4 proc. moterų apie incidentą pranešė policijai, 4 proc. apie tai kalbėjo su darbdaviu ar viršininku darbo vietoje ir mažiau nei 1 proc. tarėsi su teisininku, paramos aukoms organizacija ar profesinės sąjungos atstovu.

2.6. Vaikystėje patirtas smurtas

- ▶ Apskritai, kalbėdamas apie fizinį, seksualinį ir psichologinį smurtą, 35 proc. moterų nurodo, kad jos iki 15 metų amžiaus patyrė bent vienos iš trijų rūšių suaugusio smurtautojo smurtą.
- ▶ **Seksualinio smurto paplitimas.** Iš visų apklaustų moterų 12 proc. nurodė, kad jos iki 15 metų amžiaus patyrė kokią nors suaugusio asmens seksualinę prievartą ar veiksma. Tai apie 21 mln. ES moterų (7 lentelė).
- ▶ **Fizinio smurto paplitimas** Vidutiniškai 27 proc. moterų vaikystėje, t. y. iki 15 metų amžiaus, yra patyrusios suaugusio asmens fizinį smurtą.
- ▶ **Psichologinio smurto paplitimas** Apie 10 proc. moterų nurodo, kad jos yra patyrusios kokį nors suaugusio šeimos nario psichologinį smurtą.

5 paveikslas. Seksualinis priekabiavimas elektroninėje erdvėje nuo 15 metų amžiaus ir per 12 mėnesių iki apklausos, pagal amžiaus grupes (proc.)^a



*Pastabos. a Iš visų moterų, išskyrus tuos atvejus, kai atsakymas į klausimus apie priekabiavimą elektroninėje erdvėje nebuvo taikomas (n = 35 820); 6 084 respondentės abiem atvejais atsakė „netaikoma“; informacijos apie amžių nepateikta 98 atvejais.
Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.*

5 langelis. Ko klausta per apklausą – seksualinio smurto patirtis vaikystėje

Kaip dažnai iki tol, kai jums sukako 15 metų, suaugęs 18 metų ar vyresnis asmuo prieš jūsų valią jūsų atžvilgiu ėmėsi kokių nors iš toliau išvardytų veiksmų:

- rodė jums savo genitalijas?
- vertė jus pozuoti nuogai prieš kitą asmenį arba fotografijose, vaizdo įrašuose ar prieš interneto vaizdo kamerą?
- lietė jūsų genitalijas ar krūtis prieš jūsų valią?
- vertė jus lytiškai santykiuoti?

6 langelis. Ko klausta per apklausą – fizinio smurto patirtis vaikystėje

Kaip dažnai iki tol, kai jums sukako 15 metų, suaugęs 18 metų ar vyresnis asmuo:

- skaudžiai smogė delnu arba tampė už plaukų?
- skaudžiai jums sudavė?
- skaudžiai jums spyrė?
- smarkiai jus sumušė su tokiu daiktu kaip pagalys, lazda ar diržas?
- kuo nors jums įdūrė ar įpjovė?

Ko klausta per apklausą – psichologinio smurto patirtis vaikystėje

Kaip dažnai iki tol, kai jums sukako 15 metų, suaugęs 18 metų ar vyresnis šeimos narys:

- sakė, kad jūsų nemyli?
- sakė, kad jis norėtų, kad nebūtumėte gimusi?
- grasino palikti jus arba išvaryti iš namų?
- ar bet kuris suaugęs asmuo grasino jus sunkiai sužaloti ar nužudyti?

7 lentelė. Bet kokio smurto, kurio ėmėsi suaugęs smurtautojas, patirtis vaikystėje iki 15 metų amžiaus (proc.)^{a b}

ES valstybė narė	Fizinis smurtas	Seksualinis smurtas	Bet koks fizinis ar seksualinis smurtas	Šeimos nario psichologinis smurtas	Bet koks fizinis, seksualinis ar psichologinis smurtas
AT	27	5	30	9	31
BE	14	14	25	11	30
BG	28	3	29	5	30
CY	10	4	12	5	15
CZ	30	3	32	8	34
DE	37	13	42	13	44
DK	36	13	42	12	46
EE	43	10	48	9	50
EL	20	5	23	7	25
ES	21	11	28	6	30
FI	46	11	51	10	53
FR	33	20	44	14	47
HR	28	2	30	5	31
HU	20	5	24	8	27
IE	21	9	26	5	27
IT	25	11	31	9	33
LT	15	6	18	8	20
LU	35	15	43	13	44
LV	30	7	33	8	34
MT	16	10	21	4	23
NL	16	20	30	14	35
PL	14	4	17	5	18
PT	24	3	25	5	27
RO	23	(1)	23	4	24
SE	33	15	41	12	44
SI	8	6	12	7	16
SK	33	4	34	8	36
UK	25	18	36	11	40
EU-28	27	12	33	10	35

Pastabos: a Mažu atsakymų skaičiumi pagrįsti rezultatai statistiškai yra mažiau patikimi, todėl teiginiai, pagrįsti mažiau nei 30 atsakymų, yra pateikiami skliaustuose, o teiginiai, pagrįsti mažiau nei penkiomis atsakymais, yra nurodyti kaip labai riboto pagrįstumo (pažymėti brūkšneliu).

b Galimi keli atsakymai – bent vienas fizinio, seksualinio ar psichologinio smurto atvejis (N = 42 002).

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

Informacija apie smurtautojus prieš vaikus

- ▶ Vaikystėje patirto *fizinio* smurto kaltininkai dažniausiai buvo šeimos nariai. Daugiau kaip pusė kokią nors fizinį smurtą iki 15 metų patyrusių moterų nurodo, kad smurtautojas buvo jų tėvas (55 proc.), o beveik pusė – kad motina (46 proc.) (moterys galėjo nurodyti vieną ar daugiau smurtautojų).
- ▶ Beveik visi (97 proc.) prieš vaikus seksualiai smurtavę asmenys buvo vyrai. Kas antra vaikystėje seksualinį smurtą patyrusi moteris nurodo, kad smurtautojas buvo nepažįstamas vyras.

Fizinio smurto rūšys

- ▶ Apie 22 proc. visų apklaustų moterų teigia, kad suaugęs 18 metų ar vyresnis žmogus „skaudžiai smogė joms delnu arba tampė už plaukų“. Dauguma moterų nurodo, kad tai įvyko daugiau nei kartą (16 proc. visų apklaustųjų).

Santykis tarp vaikystėje ir vėliau patirto smurto

- ▶ Beveik trečdalis (30 proc.) moterų, patyrusių seksualinę viktimizaciją ankstesniuose ar dabartiniuose santykiuose, nurodo seksualinį smurtą patyrusios vaikystėje, palyginti su 10 proc. moterų, kurios dabartiniuose ar ankstesniuose santykiuose seksualinės viktimizacijos nepatyrė, tačiau seksualinį smurtą patyrė vaikystėje (6 paveikslas).

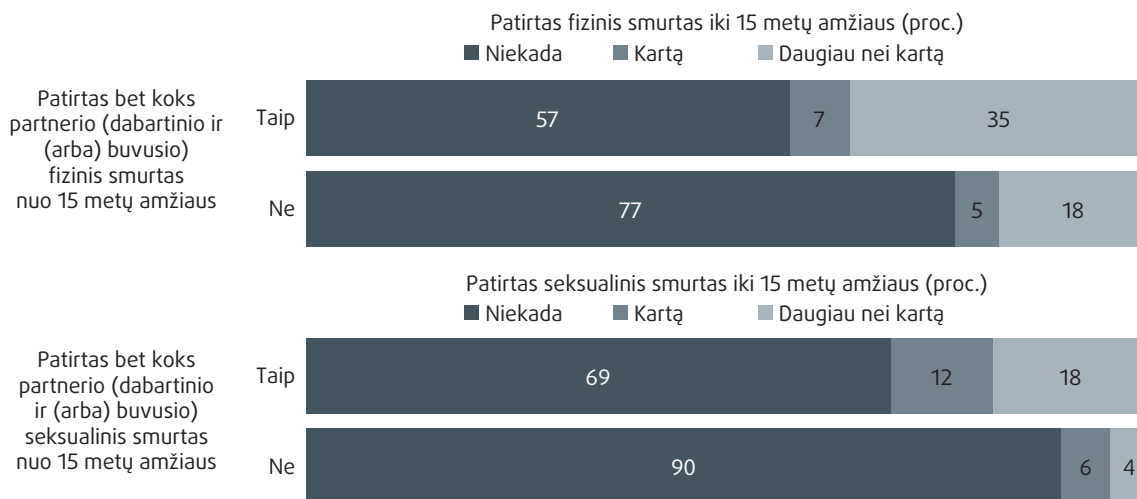
Psichologinio smurto rūšys

- ▶ Viena iš 10 moterų (10 proc.) minėjo kokią nors vaikystėje šeimoje patirtą psichologinę viktimizaciją; 6 proc. prisiminė, kad joms buvo sakyta, jog jų nemyli. Tai dažniausiai pasitaikanti psichologinio smurto rūšis iš tų, kurios įtrauktos į apklausą (žr. 6 langelį).

Šeimoje vaikams gresiantis smurtas

- ▶ Iš viso 73 proc. moterų, tapusių buvusio ar dabartinio partnerio aukomis, nurodė, kad su jais gyvenantys vaikai apie smurtą žinojo.

6 paveikslas. Iki 15 metų amžiaus patirto fizinio ir seksualinio smurto ir partnerio įvykdyto fizinio ir seksualinio smurto, patirto vėlesniame gyvenime, santykis (proc.)^a



Pastaba. a Iš visų respondenčių (N = 42 002).

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

2.7. Viktimizacijos baimė ir jos poveikis

- Didesnė baimė būti užpultai paprastai būdinga moterims, patyrusioms fizinį ar seksualinį smurtą.
- Viena iš penkių (21 proc.) moterų (bent) kartais per 12 mėnesių iki pokalbio yra nerimavusi dėl to, kad prieš ją gali būti panaudota fizinė ar seksualinė prievarta.
- Labiausiai moterys nerimavo dėl to, kad prievartą prieš jas gali panaudoti nepažįstamieji – dėl to bent kartais per 12 mėnesių iki pokalbio nerimavo 15 proc. moterų.
- Iš visų apklaustų moterų 7 proc. nurodė, kad per 12 mėnesių iki pokalbio jos nerimavo dėl galimos buvusio partnerio fizinės ar seksualinės prievartos.
- Šiek tiek daugiau kaip pusė visų moterų ES (53 proc.) bent kartais vengia tam tikrų aplinkybių ar vietų, nes bijo fizinės ar seksualinės prievartos (8 lentelė). Antra vertus, gyventojų apklausų apie nusikalstamumą ir viktimizaciją duomenimis, vyrai paprastai

mažiau nei moterys bijo nusikaltimų ir tų nusikaltimų poveikio jų gyvenimui.

- Visose 28 ES valstybėse narėse 8 proc. moterų sako, kad per 12 mėnesių iki pokalbio jos bent kartais su savimi turėjo kokią nors saviginos priemonę.
- Dėl fizinės ar seksualinės prievartos viešose vietose, taip pat dėl galimos nepažįstamųjų prievartos labiau nerimauja jaunesnės moterys nei vyresnės moterys.

2.8. Požiūris ir informuotumas

Vertinant apklausos rezultatus reikia atsižvelgti į galimybę, kad visuomenėse, kuriose artimoje aplinkoje patirtas smurtas yra iš esmės vertinamas kaip asmeninis reikalas, apie smurtą prieš moteris šeimos nariams ir draugams greičiausiai nepasakojama ir retai pranešama policijai.

- Aštuonios iš 10 moterų (78 proc.) ES mano, kad smurtas prieš moteris jų šalyje yra labai dažnas ar gana dažnas (7 paveikslas); 8 paveiksle parodytas išskaidymas pagal ES valstybes nares.

8 lentelė. Moterys, kurios bent kartais per 12 mėnesių iki apklausos vengė^a tam tikrų vietų ar aplinkybių, nes bijo fizinės ar seksualinės prievartos

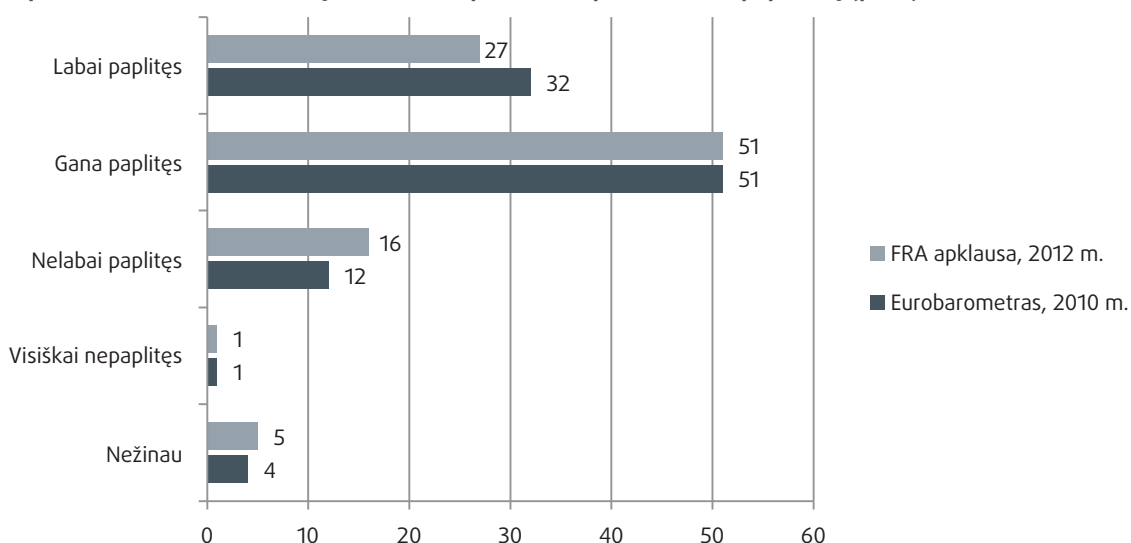
Viešoji erdvė	proc.	n ^b
Vengė viena išeiti iš namų	14	41 812
Vengė eiti tam tikromis gatvėmis ar į tam tikrus rajonus	37	41 818
Vengė eiti ten, kur nėra kitų žmonių	40	41 751
Privati erdvė	proc.	n ^b
Būdama viena namie vengė atidaryti duris	31	41 822
Vengė eiti namo, nes bijojo to, kas ten gali nutikti	4	41 664
Vengė darbe būti viena su kolega ar viršininku	3	23 647
Bent vienas variantas iš tų, kurie nurodyti pirmiau	53	

Pastabos. a Apima moteris, kurios sako, kad jos vengė tokių aplinkybių ar vietų „kartais“, „dažnai“ ar „visada“.

b Remiantis visomis respondentėmis, išskyrus tas, kurios atsisakė atsakyti. Kategorijoje „Vengė darbe būti viena su kolega ar viršininku“ rezultatai yra pagrįsti visų respondentžių, kurioms klausimas buvo taikomas (t. y. toms, kurios per pastaruosius 12 mėnesių dirbo darbe, kuriame yra kolegų ar viršininkas), atsakymais.

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

7 paveikslas. Bendras moterų suvokimas apie smurto prieš moteris paplitimą (proc.)^{a b c}



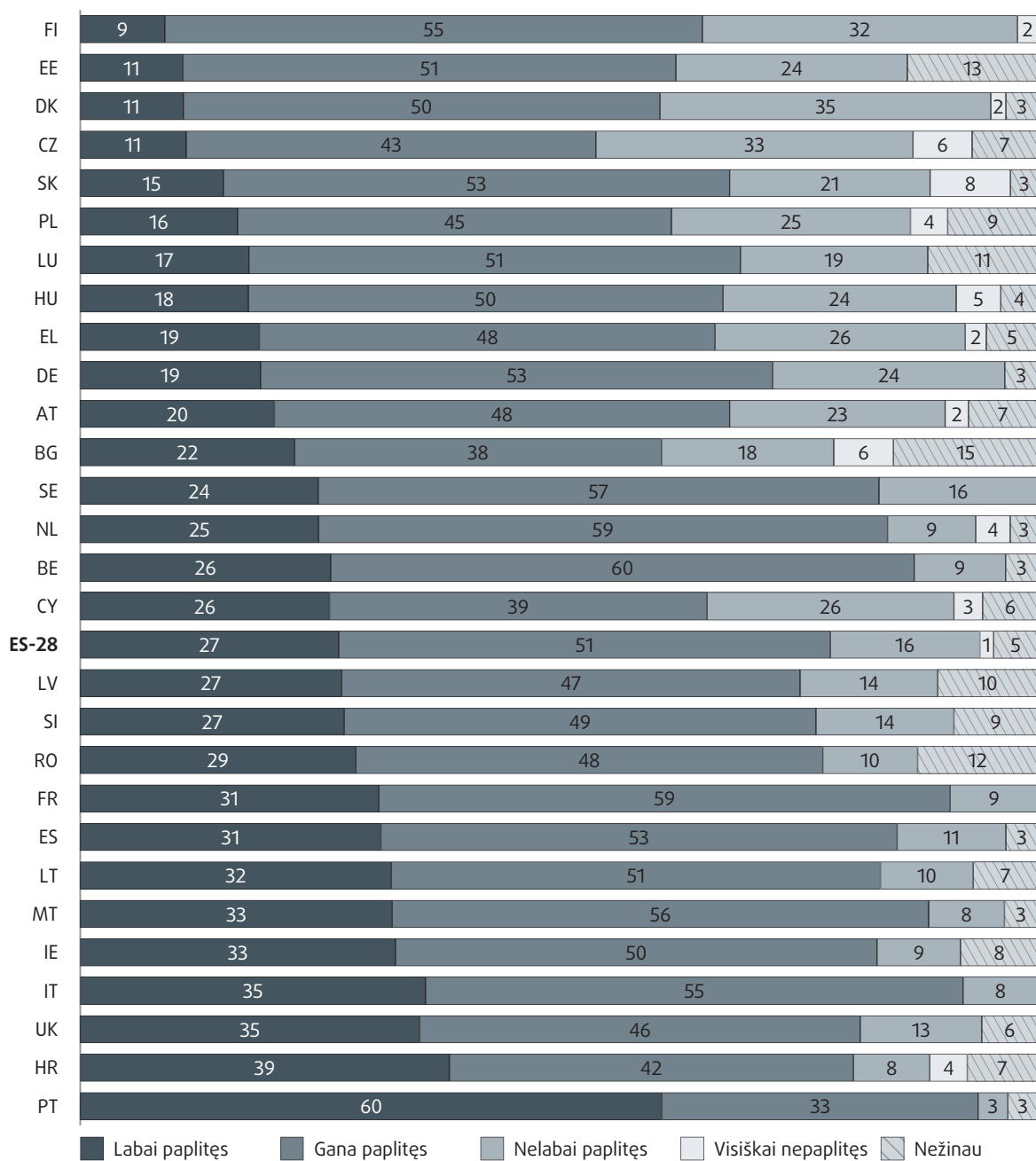
Pastaba. a FRA apklausa, iš visų respondenčių (N = 42 002).

b Specialusis Eurobarometras Nr. 344 (2010), iš visų respondenčių (n = 13 853).

c FRA apklausos klausimo formuluoči nurodytas „partnerių, pažįstamų ar nepažįstamų žmonių smurtas prieš moteris“, o Specialiajame Eurobarometre Nr. 344 pateiktame klausime – „smurtas prieš moteris šeimoje“.

Šaltiniai: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m. Specialus EB smurto prieš moteris šeimoje duomenų rinkinys, 2010 m.

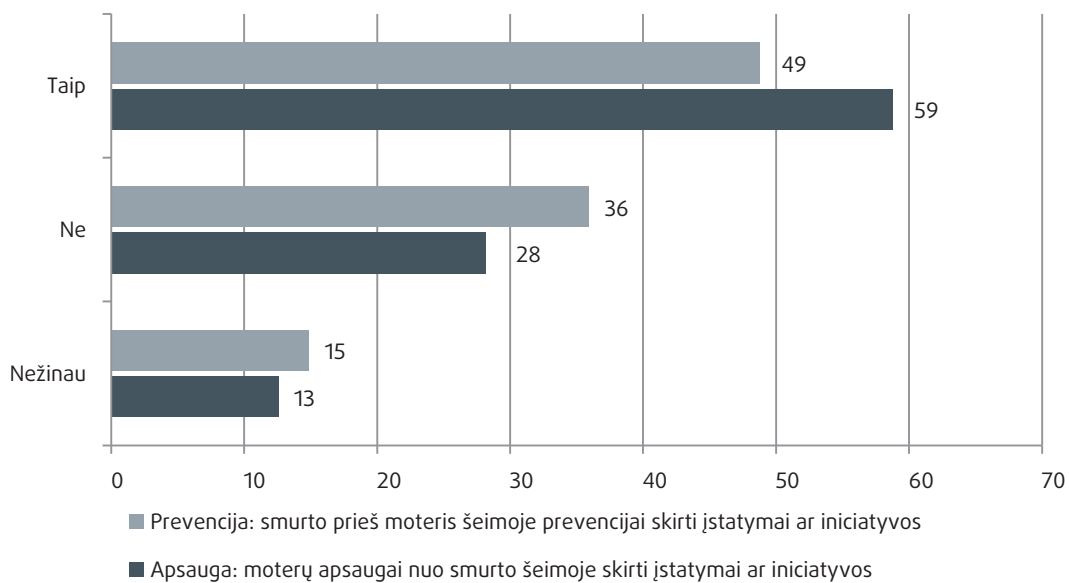
- ▶ Vidutiniškai 39 proc. moterų ES nurodo, kad jos žino apie kitas draugų ir šeimos rato moteris, kurios yra tapusios smurto šeimoje aukomis. Daugiau kaip viena iš penkių moterų (22 proc.) pažįsta dabartinę ar buvusią bendradarbę ar bendramokslę, kuri yra tapusi artimoje aplinkoje patirto smurto auka.
- ▶ Vidutiniškai kas antra moteris ES žino apie tai, kad egzistuoja teisės aktai, skirti apsaugai nuo smurto šeimoje ir jo prevencijai. Pusė apklaustų moterų nurodo, kad jų gyvenamojoje šalyje nėra jokių konkrečių kovai su smurtu šeimoje skirtų įstatymų arba kad jos nežino, ar tokių įstatymų yra (9 paveikslas).
- ▶ Vidutiniškai beveik viena iš penkių moterų (19 proc.) ES nieko nežino apie klausimyne išvardytas paramos tarnybas smurto prieš moteris aukoms savo šalyje.
- ▶ Vidutiniškai kas antra moteris ES neseniai matė kovos su smurtu prieš moteris kampanijas ar apie jas girdėjo.
- ▶ Vidutiniškai beveik devynios iš 10 moterų (87 proc.) pasisako už tai, kad gydytojai, savo praktikoje susidūrę su tam tikrų sužalojimų patyrusiomis moterimis, reguliariai klaustų apie smurtą.

8 paveikslas. Moterų suvokimas apie smurto prieš moteris paplitimą, pagal ES valstybes nares (proc.)^a

Pastaba. a Iš visų respondenčių (N = 42 002).

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.

9 paveikslas. Informuotumo apie konkrečius įstatymus ar politines iniciatyvas 28 ES valstybėse narėse lygis (proc.)^a



Pastaba. ^a Iš visų respondencijų (N = 42 002).

Šaltinis: FRA smurto prieš moteris dėl lyties apklausos duomenų rinkinys, 2012 m.



Tolesni veiksmai

Šios apklausos rezultatas – ES ir jos valstybėms narėms pateiktas išsamiausias visos ES duomenų apie smurtą prieš moteris rinkinys, kuris gali būti naudojamas politikos priemonėms ir veiksams pagrįsti.

Remiantis FRA apklausos rezultatais, smurtas prieš moteris yra dažnas žmogaus teisių pažeidimas, apie kurį visoje ES pranešama pernelyg retai. FRA parengė keletą nuomonių, kurios apžvelgtos šios ataskaitos pradžioje. Jos išsamiau pristatytos prie apklausos pridėtos kiekvieno atskiros pagrindinių rezultatų ataskaitos skyriaus pabaigoje. Šiomis nuomonėmis siekiama padėti ES ir nacionalinės politikos rengėjams, kai reikia, priimti ir įgyvendinti išsamias smurto prieš moteris dėl lyties prevencijos ir kovos su juo priemones.

Bendruosius dalykus galima apibendrinti taip, kaip išdėstyta toliau. Jie padeda nustatyti galimas kovos su smurtu prieš moteris kryptis ir į juos gali būti atsižvelgiama vertinant apklausos rezultatus.

- Būsimos ES moterų ir vyrų lygybės strategijos galėtų būti grindžiamos apklausos išvadomis, kad būtų sprendžiami pagrindiniai susirūpinimą keliantys klausimai, atsižvelgiant į moterų patirtą smurtą. Pavyzdžiais galėtų tapti naujų ar naujai pripažintų rūšių smurtas prieš moteris, kaip antai persekiojimas ar prievarta naudojantis naujosiomis technologijomis, taip pat tie smurto aspektai, apie kurios moterys nepakankamai informuoja policiją ir paramos aukoms organizacijas.
- Atsižvelgiant į apklausoje užfiksuotą smurto prieš moteris mastą, ES po Stokholmo programos įgyvendinimas teisingumo ir vidaus reikalų srityse smurtą prieš moteris turėtų pripažinti ir nagrinėti kaip pagrindinių teisių pažeidimą, laikantis ES kovos su nusikalstamumu ir nusikalstama viktimizacija principų.
- ES nusikaltimų aukų apsaugos direktyva taikoma visoms nusikaltimų aukoms; joje kartu su kitomis pažeidžiamomis aukomis skiriama daug dėmesio smurto dėl lyties aukoms. Šia direktyva galima tvirtai remtis siekiant imtis tikslingų veiksmų valstybių narių lygmeniu, kad būtų patenkinti smurto aukomis tapusių moterų poreikiai, atsižvelgiant į aukoms skirtą paramą ir baudžiamosios teisenos veiksmus. Per Europos Komisijai atliekamą direktyvos įgyvendinimo peržiūrą galėtų būti įvertinta, ar direktyva iš tiesų atitinka smurto aukomis tapusių moterų poreikius ir teises.
- ES turėtų išnagrinėti galimybę prisijungti prie Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencija). Šiuo metu tai pats išsamiausias regioninis instrumentas, kovai su smurtu prieš moteris. FRA apklausos rezultatai taip pat gali paskatinti ES valstybes nars ratifikuoti konvenciją.
- ES valstybės narės raginamos parengti konkrečius nacionalinius kovos su smurtu prieš moteris veiklos planus, kuriuose turėtų būti panaudojami apklausos rezultatai, kai nėra nacionalinio lygmens duomenų. Siekiant užtikrinti, kad veiksmų planai smurto aukoms turėtų praktinės naudos ir būtų tvarūs, į tokių veiksmų planų rengimą galima įtraukti pilietinės visuomenės atstovus, kurie dirba su smurto aukomis tapusiomis moterimis.
- ES užimtumo, švietimo, sveikatos ir informacijos bei ryšių technologijų sričių politikoje turėtų būti sprendžiamos smurto prieš moteris poveikio problemos. Tai turėtų atsispindėti šias skirtingas sritis apimančiose valstybių narių lygmeniu rengiamose konkrečiose politikos priemonėse ir nacionaliniuose veiksmų planuose.
- ES turėtų užtikrinti, kad finansavimo mechanizmai, kuriuos panaudojant tęsiama DAPHNE ir kitų programų, įvairiai padedančių apsaugoti vaikus, jaunimą ir moteris nuo visų rūšių smurto, veikla, gali būti naudojami siekiant toliau remti mokslinius tyrimus ir pilietinės visuomenės organizacijų, veikiančių kovos su smurtu prieš moteris srityje, veiklą. Taip pat būtina finansuoti tikslių paramos aukoms tarnybų veiklą kovos su smurtu prieš moteris srityje.
- Smurto aukomis tapusioms moterims ES ir valstybių narių lygmeniu būtina skirti daugiau dėmesio jų, kaip aukų bei jų teisių klausimams spręsti. Pastaraisiais metais keliose valstybėse narėse radosi teigiamų pavyzdžių, kai pripažinta, kad smurtas šeimoje ar artimoje aplinkoje patirtas smurtas yra ne asmeninis, o valstybės įsikišimo reikalaujantis klausimas.
- ES ir valstybės narės galėtų patvirtinti savo įsipareigojimą reguliariai rinkti duomenis apie skirtingų rūšių smurtą prieš moteris. Jais galėtų būti remiamasi rengiant politikos priemones ir veiksmus vietoje. Prie šio proceso galėtų prisidėti Eurostatas ir jo atitinkamos ekspertų grupės; be to, jis galėtų būti naudojamas siekiant pateikti duomenis specializuotiems JT ir Europos Tarybos stebėsenos organams, taip pat Europos lyčių lygybės institutui.

- ES ir valstybių narių kovos su smurtu prieš moteris politika ir nacionaliniai veiksmų planai turi būti parengti remiantis duomenimis, tiesiogiai pagrįstais moterų patirtu smurtu. Apie moterų patirtą smurtą renkami duomenys turėtų papildyti administracinės ir baudžiamosios teisenos duomenis, kuriuose neatspindi dauguma viktimizacijos atvejų, apie kuriuos

nebuvo pranešta. ES ir valstybės narės turėtų drauge skatinti ir finansuoti apklausas, kad būtų atskleista informacija apie moterų patirto smurto mastą ir pobūdį. Siekiant įvertinti ilgesnio laikotarpio procesus, tokios apklausos gali būti kartojamos kas keletą metų.



Apklausa trumpai

Tiesioginiais pokalbiais su 42 000 moterų pagrįsta FRA apklausa apie smurtą prieš moteris yra išsamiausia iki šio Europos Sąjungoje ir visame pasaulyje surengta apklausa apie moterų patirtą smurtą.

Atsižvelgiant į tai, kad oficialūs duomenų rinkimo mechanizmai nesuteikia galimybės atskleisti realaus smurto prieš moteris masto ir pobūdžio, įvairios tarptautinės ir nacionalinės institucijos ir organizacijos pakartotinai ragino rinkti duomenis apie šį konkretų žmogaus teisių pažeidimą. Paskelbus FRA apklausos rezultatus ES ir jos valstybės narės pirmą kartą gavo ES masto palyginamus duomenis, kurie suteikia galimybę formuluoti politikos kryptis ir imtis konkrečių kovos su smurtu prieš moteris veiksmų.

Kodėl FRA ėmėsi rengti apklausą apie smurtą prieš moteris?

Apklausą FRA parengė atsižvelgusi į 2010 m. ES pirmininkavusios Ispanijos, taip pat į Europos Parlamento prašymą surinkti palyginamų duomenų apie smurtą prieš moteris dėl lyties.

Kas dalyvavo apklausoje?

Kiekvienoje ES valstybėje narėje apklausoje dalyvavo bent 1 500 moterų – nuo 1 500 dalyvių Estijoje iki 1 620 dalyvių Čekijoje, išskyrus Liuksemburgą, kur apklaustos 908 moterys.

Apklausa buvo skirta 18–74 metų amžiaus bendrai moterų, gyvenančių ES ir kalbančių bent viena iš oficialiųjų jų gyvenamosios šalies kalbų, populiacijai. Visos respondentės buvo pasirinktos atsitiktinai, o apklausos rezultatai yra reprezentatyvūs ir ES, ir nacionaliniu lygmenimis.

Kaip apklausa buvo parengta ir surengta?

Dėl apklausos metodikos ir temų FRA konsultavosi su pagrindiniais politikos rengėjais, specialistais, tyrėjais ir apklausų ekspertais.

Negalutinės apklausos klausimai iš pradžių buvo išmėginti šešiose ES valstybėse narėse: Ispanijoje,

Italijoje, Lenkijoje, Suomijoje, Vengrijoje ir Vokietijoje. Bandomojo tyrimo rezultatais buvo remiamasi rengiant galutinę apklausos visose 28 ES valstybėse narėse klausimyną.

Visus pokalbius surengė apklausos atlikėjos apklausos dalyvių namuose. Buvo naudojamas standartinis klausimynas, kurį parengė FRA, remdamasi plačiai taikomais apklausų klausimynais, ir kuris buvo išverstas į pagrindines ES valstybėse narėse vartojamas kalbas. Klausimynus apklausos atlikėjos pildė rašikliu ant popieriaus arba informaciją įvesdamos nešiojamaisiais kompiuteriais. Pokalbiai surengti 2012 m. balandžio–rugsėjo mėn.

Darbą vietoje administravo didelė tarptautinė tyrimų bendrovė Ipsos MORI, bendradarbiaudama su HEUNI (Europos nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės institutas prie Jungtinių Tautų) ir UNICRI (Jungtinių Tautų tarpregioninio nusikalstamumo ir justicijos mokslinių tyrimų institutas). Už bendrą projekto valdymą buvo atsakingi FRA darbuotojai.

Ko per apklausą buvo klausiama?

Apklausa apėmė asmenines moterų fizinio ir seksualinio smurto, partnerių psichologinio smurto, seksualinio priekabiavimo ir persekiojimo patirtis. Dauguma klausimų buvo susiję su moterų patirtimi nuo 15 metų amžiaus, tačiau apklausos klausimyne buvo ir klausimų apie moterų vaikystėje (iki 15 metų amžiaus) patirtą smurtą, kai smurtautojai buvo suaugusieji. Be to, per apklausą moterų buvo klausiama, ką jos mano apie smurtą prieš moteris bei smurtą šeimoje ir kaip jos tai suvokia.

Apklausos klausimais klausta apie partnerių ir kitų smurtautojų smurto atvejus. Be to, moterims buvo užduotas keletas klausimų apie jų amžių, išsilavinimą ir užimtumą, kuriuos galima panaudoti išsamiau analizuojant su viktimizacija susijusius dalykus ir rizikos veiksnius.

Visoms moterims buvo užduodami tie patys klausimai, išversti į valstybių narių kalbas.

Norėdami gauti daugiau informacijos apie apklausos rengimą ir duomenų rinkimo stebėseną, žr. išsamią apklausos techninę ataskaitą: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-technical-report>.

FRA – Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra

Smurtas prieš moteris. ES masto apklausa

Apibendrinti rezultatai

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2014

2014 – 42 p. – 21 × 29,7 cm

ISBN 978-92-9239-387-8

doi:10.2811/61403

Daug informacijos apie Europos Sąjungos Pagrindinių teisių agentūrą galima rasti internete Agentūros tinklalapyje (fra.europa.eu).

KAIP ĮSIGYTI EUROPOS SAJUNGOS LEIDINIŲ

Nemokamų leidinių galite įsigyti:

- vieną egzempliorių:
svetainėje *EU Bookshop* (<http://bookshop.europa.eu>);
- daugiau negu vieną egzempliorių / plakatą / žemėlapi:
Europos Sąjungos atstovybėse (http://ec.europa.eu/represent_lt.htm),
ES nepriklausančių šalių delegacijose (http://eeas.europa.eu/delegations/index_lt.htm),
susisiekę su tarnyba *Europe Direct* (http://europa.eu/europedirect/index_lt.htm)
arba paskambinę numeriu 00 800 6 7 8 9 10 11 (nemokamai visoje ES (*)).

(*) Informacija teikiama nemokamai, daugelis skambučių taip pat nemokami (nors kai kurie ryšio paslaugų teikėjai gali imti mokesť, taip pat gali reikėti mokėti, jeigu skambinsite taksofonu arba viešbučio telefonu).

Parduodamų leidinių galite įsigyti:

- svetainėje *EU Bookshop* (<http://bookshop.europa.eu>).

Prenumeruoti leidinius galite:

- susisiekę su Europos Sąjungos leidinių biuro platintojais
(http://publications.europa.eu/others/agents/index_lt.htm).

HELPING TO MAKE FUNDAMENTAL RIGHTS A REALITY FOR EVERYONE IN THE EUROPEAN UNION

Smurtas prieš moteris pažeidžia pagrindines moterų teises – orumą, galimybę siekti teisingumo ir lyčių lygybę. Pavyzdžiui, viena iš trijų moterų yra patyrusi fizinį ir (arba) seksualinį smurtą nuo 15 metų amžiaus; viena iš penkių moterų yra patyrusi persekiojimą; kas antra moteris yra patyrusi vieną ar daugiau seksualinio priekabiavimo formą. Paaiškėjo, kad prievarta paveikia daugelio moterų gyvenimą, tačiau apie ją institucijos sistemingai nepakankamai informuojamos. Todėl oficialūs duomenys neatspindi smurto prieš moteris masto. Ši FRA apklausa yra pirmoji tokio pobūdžio apklausa apie smurtą prieš moteris atlikta visose 28 Europos Sąjungos valstybėse narėse. Ji pagrįsta tiesioginiais pokalbiais su 42 000 moterų visoje Europos Sąjungoje, kurių buvo klausiama apie jų fizinį, seksualinį ir psichologinį smurtą, įskaitant artimoje aplinkoje patirto smurto („smurto šeimoje“) atvejus. Taip pat buvo klausiama apie persekiojimą, seksualinį priekabiavimą ir naujų technologijų vaidmenį, susijusį su moterų patiriama prievarta. Be to, buvo klausiama apie vaikystėje patirtą smurtą. Remdamasi išsamiais išvadamis, FRA siūlo tolesnius siaurais baudžiamosios teisės rėmais neapsiribojančius veiksmus skirtingose su smurtu prieš moteris susijusiose srityse – nuo užimtumo, sveikatos priežiūros iki naujų technologijų.



Leidinių biuras

FRA – EUROPOS SAJUNGOS PAGRINDINIŲ TEISIŲ AGENTŪRA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viena – Austrija

Tel. +43 158030-0 – Faks. +43 158030-699

fra.europa.eu – info@fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

ISBN 978-92-9239-387-8



9 789292 1393878